

ධම්මනියාමකාවය - 23

පූජ්‍ය ඉලුකේගම අතථදස්සි සවාමීන් වහන්සේ.

ධම්මනියාමතාවය - 23

පටිච්චසමුප්පාදය - අභිධම්මභාෂණීය නය ක්‍රම වර්ණනාව.

මූලික හැඳින්වීම

(අන්තර්ගතය විස්තර කිරීම)

2022.02.05 වැනි දින

සංවිධානය : සචනට සිසිලස ජාත්‍යන්තර ධර්ම දේශනා ගුවන්
විදුලිය සහ සජීවී ධර්ම සාකච්ඡා මණ්ඩපය.

ධර්ම දේශනාවට Youtube ඔස්සේ සවන් දීම සඳහා
https://www.youtube.com/watch?v=xbCP_rjJ3CE

පූජ්‍ය ඉලුකේගම අතථස්සි සවාමීන් වහන්සේ.

ධම් ආනය පිණිසයි.

පිටපත් කිරීම සහ සංස්කරණය:

එච්. ඒ. අමරතුංග

(දුරකථනය 041 2240228)

තාක්ෂණික ආයතනවය:

චම්ලා අමරතුංග

මෙම පොත නැවත මුද්‍රණය කර පිරිසිදු ධර්ම
ආනයක් වශයෙන් නොමිලයේ
බෙදාහැරීමට කැමැති සැදැහැවතෙක් වේ නම්
දුරකථනයෙන් සංස්කාරක අමතා ඒ සඳහා
දේශකයන් වහන්සේගේ අවසරය ලබා ගන්නා
මෙන් කාරුණිකව ඉල්ලා සිටිමු.

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මා සම්බුද්ධස්ස
සවනට සිසිලස ජාත්‍යන්තර ධර්ම දේශනා ගුවන් විදුලිය සහ සජීවී ධර්ම
සාකච්ඡා මණ්ඩපයේ අනුග්‍රාහකත්වයෙන්

zoom තාක්ෂණය ඔස්සේ

අකුරැස්ස, ගල්ලල,
ඉදිගස්හේන ආරණ්‍ය සේනාසනාධිපති,
පූජ්‍ය ඉලුකේගමඅත්ථදස්සි ස්වාමීන් වහන්සේ,
2022.02.05 වැනි දින පවත්වන ලද
ධර්ම දේශනාව යි.

පටිච්චසමුප්පාදයේ අභිධම්මභාෂණීය නය ක්‍රම වර්ණනාව
මූලික හැඳින්වීම
(අන්තර්ගතය විස්තර කිරීම)

යන්න අරමුණු කරන ලද

මෙම ධර්ම දේශනාව

ඉමහත් ශ්‍රද්ධාවෙන් සහ ඔබ සැම කෙරෙහි උපන් කරුණාවෙන්
යුතුවහැකිතාක් දුරට උන්වහන්සේගේ දේශනා විලාසයෙන් මලිඛිත
මාධ්‍යයෙන් සකස් කොට ඔබ අතට පිදීමකි.

සාකච්ඡාවක් ලිඛිතව සකස් කිරීමේදී, දේශනා විලාශය, වචන
උච්චාරණ විලාශය, ශ්‍රවන තත්ත්වය, කාර්මික තත්ත්වය, ආදී විවිධ
ගැටලු හමුවන තැන් නීතිපතා විද්‍යාමානවේ.

කෙසේ වුව ද වර්තමානයෙහි බොහෝ දෙනා නිබඳ විමසන
ආයතන නිරෝධය පිළිබඳ ව වූ ක්‍රම වේදය බුද්ධ දේශනාව අග්‍රැතවත්
හුදී ජනයාට පැහැදිලි කර දීමේ අරමුණෙන් අප ස්වාමිපාදයන්
වහන්සේ අප කෙරෙහි අනුකම්පාවෙන් කරන ලද මෙම දේශනය
හොඳින් හදාරා පරිශීලනය කොට සමාධිමත් වීමේ උත්සාහය ගන්නා
මෙන් ඔබ සැමගෙන් ඉතා ඕනෑු කමින් ඉල්ලා සිටිමු.

අද මම ආරම්භක දේශනා වශයෙන් මේ දේශනාවේ පසුගිය කොටස් නැවත අපි සිහිපත් කරගෙන මතක් කරගෙන මේ අභිධම්මාඡන්දිය කොටසට ප්‍රවේශ වෙන්නයි අදහස් කරගෙන ඉන්නේ. ඒ නිසා අපි ධම්මනියාමනාවය යටතේ කරගෙන ආපු දේශනාවේ ඇතැම් කොටස් නැවත මම සිහිපත් කරන්න බලාපොරොත්තු වෙනවා. එතකොට තමයි අපට මේකට ප්‍රවේශයක් ගන්න පුළුවන් වෙන්නේ ක්‍රමානුකූලව. ඉතින් ඒ නිසා ඒ දේශනාවල පවත්වලා දැන් ටික දවසක්, මාස කිහිපයක්, අවුරුද්දක් පමණ වන නිසා සමහර අයට මේකට අදාළ අභිධම්ම භාෂණීය කොටසට අදාළ කොටස් අමතක වෙලා තියෙන්නත් පුළුවන්. ඒ නිසා කොහොම වුනත් මේ හැම එකක් ම නැවත නැවත මතක් කර ගැනීමෙන් පවා අපේ මේ විද්‍යා භාවනාවට ඒ වාගේ ම නුවණ දියුණු කර ගන්න ප්‍රඥාව පහළ කර ගන්න උපකාර වෙනවා. ඒ නිසා තමයි මම ඒ ආරම්භක දේශනාව වශයෙන් අපි මේ විදියට දේශනා කරන්න අදහස් කර ගත්තේ.

ධම්මනියාමකාවය 23

2022.02.05 වැනි දින පවත්වන ලද දේශනය

පටිච්චසමුප්පාදය - අභිධම්මභාෂණීය නය ක්‍රම වර්ණනාව

මූලික හැඳින්වීම

නමො තසස භගවතො අරහතො සමමා සම්බුද්ධසස
නමො තසස භගවතො අරහතො සමමා සම්බුද්ධසස
නමො තසස භගවතො අරහතො සමමා සම්බුද්ධසස

අවිජ්ජා පච්චයා භික්ඛවෙ සංඛාරා උප්පාදා වා තථාගතානං,
අනුප්පාදා වා තථාගතානං ධීතාව සා ධාතු ධම්මට්ඨිතානා
ධම්මනියාමනා ඉධපපච්චයනා. තං තථාගතො අභිසම්බුද්ධකති,
අභිසමෙති. අභිසම්බුද්ධකතො අභිසමෙත්වා ආවිකකති,
දෙසෙති, පඤ්ඤාපෙති, පට්ඨපෙති, විවරති, විහජති,
උත්තානීකරොති. පසසථාති වාහ. අවිජ්ජා පච්චයා භික්ඛවෙ
සංඛාරා ඉති ඛො භික්ඛවෙ යා තථ තත්‍ර තථා අවිතථා
අමඤ්ඤානා ඉධපච්චයනා අයං වුවචති භික්ඛවෙ
පටිච්චසමුප්පාදොති.

හොඳයි, ශ්‍රීධාවන්ත කාරුණික පින්වතුනි, 2022 අවුරුද්දේ දී
ලලිත් මහත්මයා සඳහන් කළ ආකාරයට අපි නැවත
පටිච්චසමුප්පාදය ආරම්භ කරන්න මතක් කර සිටියා. ඒ

පටිච්චසමුප්පාදය 2021 වර්ෂයේ ජනවාරි 30 තමයි ආරම්භ කලේ “ධම්මනියාමකාවය” නමින්. ඉතින් එතකොට අපි ඒ කාලයේ දී මේ පින්වතුන්ට මතක් කළ ආකාරයට තුන්ලෝකාග්‍ර වූ සම්මා සම්බුදුරජාණන් වහන්සේ විසින් දේශනා කරන ලද ඒ සංසාර චක්‍රය ලෝක සත්ත්වයා ඉපදෙමින් මැරෙමින් යන මේ පැවැත්ම පිළිබඳව හෙවත් පටිච්චසමුප්පාදය සුත්තාන්තභාෂණීය වශයෙන් ආරම්භ කරන්න යෙදුනා. එහිදී ත් මම මතක් කළා මේකේ අභිධම්මාෂණීය වශයෙන් තවත් න්‍යායයක් ඇති බව හා එයත් මේ හැම දෙනාට ම පැහැදිලි කරලා දෙන බව.

ඉතින් ඒ නිසා අද දවසේත් අපි මේ සුදානම් වෙන්නේ, ඔය කියන පටිච්චසමුප්පාද දේශනා මාලාවේ අභිධම්මාෂණීය පටිච්චසමුප්පාද විවරණය තථාගත දේශනාවට අනුව අභිධම්ම පිටකයේ විභච්චගප්‍රකරණයේ පටිච්චසමුප්පාද විභච්චගය යටතේ ඇති ඒ දේශනාවට අදාලව, අනුගතව, ඒ අඨකථා තොරතුරු සහිතව මේ පින්වතුන්ට හෙළි පෙහෙලි කරලා දෙන්න යි.

ඉතින් ඇත්තට ම මේ පටිච්චසමුප්පාදයේ සුත්තාන්ත භාෂණීය කොටසට වඩා මේ අභිධම්මාෂණීය කොටස ටිකක් ගැඹුරු යි. ඒ වාගේ ම ඒ කොටස ටිකක් අපි සිහියෙන්, නුවණින් නැවත නැවත අහලා ඒක තේරුම් ගන්න උත්සාහ දැරිය යුතු යි.

අහන වෙලාවේත් මනා කොට සිහියෙන් ශ්‍රවණය කළ යුතු යි. එතකොට තමයි ඒකේ කොටස් අපට යම් යම් ප්‍රමාණවලින්, අපේ ශක්ති ප්‍රමාණයෙන් වැටහෙන්නේ. ඉතින් මේක වඩාත් හොඳට අපට පැහැදිලිව තේරෙන්න නම්, යම් ප්‍රමාණයකට අභිධම්මය පිළිබඳව අභිධම්මයේ චිත්ත කාණ්ඩය, සිත් පිළිබඳව වැටහීමක් තිබිය යුතු යි. චෛතසික පිළිබඳව යම් වැටහීමක් තිබිය යුතු යි. ඒ ප්‍රමාණවත් අපට මේක තේරුම් ගැනීමට.

ඉතින් සිත් පිළිබඳව කුසල් සිත් අකුසල් සිත් ආදී වශයෙන් වැටුහිමක් නැති කෙනෙකුට ටිකක් මේක අමාරුයි තේරුම් ගන්න. ඉතින් මම කියන්නේ නැහැ අහිංසා බොහෝ දුර දැන ගත යුතුයි කියලා. ඉතින් මේ අර විදියට සිත් පිළිබඳව වෛතසික පිළිබඳව කුසල් සිත් අකුසල් සිත් විපාක සිත් ආදී වශයෙන් දැන ගෙන සිටීම ප්‍රමාණවත් මම මේ දේශනාව කරන ආකාරය අනුව තේරුම් ගැනීමට. ඉතින් ඒ නිසා ඒ කොටස් අපි දැන ගෙන සිටීම ප්‍රයෝජන වත් මේකේ. ඉදිරියට කර ගෙන යන්න.

ඉතින් මම මේ පින්වතුන්ට මේ පටිච්චසමුප්පාදයේ සුත්තන්තභාෂණීය කොටස පටන් ගන්න කොටත් මාතෘකා වශයෙන් තැබූ ගාථා පාඨයක් තමයි ඔබට අද මාතෘකා කලේ. මේක මේ මාතෘකාව, මේ ගාථා පාඨය දේශනාව, දේශනා කොටස බොහෝ තැන්වල සඳහන් වෙනවා. සංයුක්ත නිකායේ පච්චය සූත්‍රය නිදාන සංයුක්තයේ සඳහන් වෙනවා. දීඝ නිකායේ මහා නිදාන සූත්‍රයේත් ඒක සඳහන් වෙනවා. ඉතින් මේකේ පටිච්චසමුප්පාදය පිළිබඳව මූලික නිර්දේශය හෙවත් මූලික පටිච්චසමුප්පාද ක්‍රමය මොකක් ද කියන එක, පටිච්චසමුප්පාදය මොකක් ද කියන එක පිළිබඳව පැහැදිලි කිරීමක් කරනවා.

ඉතින් මේ පින්වතුන් හොඳට, මනා කොට සිහියෙන් යුක්තව අවධාරණයට ගන්න කියලා නැවතත් මම මතක් කරමින් අපේ දේශනාව පටන් ගන්නවා.

නමුත් අද මම ආරම්භක දේශනා වශයෙන් මේ දේශනාවේ පසුගිය කොටස් නැවත අපි සිහිපත් කර ගෙන මතක් කර ගෙන මේ අහිංසාභාෂණීය කොටසට ප්‍රවේශ වෙන්නයි අදහස් කර ගෙන ඉන්නේ. ඒ නිසා අපි ධම්මනියාමතාවය යටතේ කර

ගෙන ආපු දේශනාවේ ඇතැම් කොටස් නැවත මම සිහිපත් කරන්න බලාපොරොත්තු වෙනවා. එතකොට තමයි අපට මේකට ප්‍රවේශයක් ගන්න පුළුවන් වෙන්නේ ක්‍රමානුකූල ව. ඉතින් ඒ නිසා ඒ දේශනාවල පවත්වලා දැන් ටික දවසක්, මාස කිහිපයක් වන නිසා අපි ගත්තොත් අවුරුද්දක් ම. ඉතින් ඒ නිසා සමහර අයට මේකට අදාළ අභිධම්මාඡනය කොටසට අදාළ කොටස් අමතක වෙලා තියෙන්නත් පුළුවන්. ඒ නිසා කොහොම වුනත් මේ හැම එකක් ම නැවත නැවත මතක් කර ගැනීමෙන් පවා අපේ මේ විද්‍යා භාවනාවට ඒ වාගේ ම නුවණ දියුණු කර ගන්න ප්‍රඥාව පහළ කර ගන්න උපකාර වෙනවා. ඒ නිසා තමයි මම ඒ ආරම්භක දේශනාව වශයෙන් අපි මේ විදියට දේශනා කරන්න අදහස් කර ගත්තේ.

බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කළේ, මහණෙනි, මේ පටිච්චසමුප්පාදය කියන එක පිළිබඳව මහා ගම්භීර විචරණයක් ලබා දෙනවා ඒ සූත්‍ර පාඨයෙන්. **කතමා ච භික්ඛවෙ පටිච්චසමුප්පාදො?** කියලා මම ඒක ඔබට ශෙයා කරන්නම්. ඉතින් මේ ශෙයා කිරීම තුළ මේ සූත්‍රය තියෙන කොටස්වලට අවධානය යැම තුළ මේ දේශනාවට අවධානය නැති වෙනවා නම්, ඔබ සාවධාන ව දේශනාව අසා ගෙන හිටියට කමක් නැහැ. නමුත් ඒ සූත්‍ර කොටස් එක්ක ඒ ඔබගේ මනස පවත්වන්න පුළුවන් නම් ඒකේ දී ගැටලුවක් නැහැ. නමුත් විශේෂයෙන් බැලිය යුතු අවස්ථාවල මම මතක් කරනවා. නැතත් ඔබගේ රුචිකත්වය හා පහසුව අනුව ඒක ඔබ තෝරා ගන්න.

මෙතැන පටිච්චසමුප්පාදයේ බුදුරජාණන් වහන්සේගේ දේශනාව තියෙනවා: **උප්පාදා ආරාධනාං අනුප්පාදා ආරාධනාං ධිකාව සා ධාතු ධම්මට්ඨිකතා ධම්මනියාමතා ඉදප්පච්චයතා** - කියලා කියන්නේ මේ පටිච්චසමුප්පාදයට යි.

බුදුරජාණන් වහන්සේ නමක් ඉපදුනත් නැතත්, බුදුරජාණන් වහන්සේ මේ ලෝක ධාතුචල වැඩ හිටියත් නැතත්, මේ ධම්ම ධාතුව, ධම්මනියාමතාවය, ධම්මට්ඨිකිය, ඉදපච්චයතාවය, මෙය ඇති කල්හි මෙය වේ කියන ධර්මතාවය ඇත්තේ ම යි කියලා බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා. ඒ කියන්නේ මේ අපි දේශනා කර ගෙන ආපු පටිච්චසමුප්පාද ධර්මතාවය යි. ඒක ධම්මනියාමතාවයක්. ඔබ අහලා ඇති මේ නියාම ධර්ම කියන දේවල්. ඒවා, මේ නියාම ධර්ම කියන ඒවා, වෙනස් කරන්න පුළුවන් දේවල් නෙවෙයි. ඒවා අපි නියාමයට අනුව වටහා ගත යුතු දේවල්.

ඇතැම් විට ඒ ධම්මනියාමතා නියාම ධර්ම කියන ඒවා අපි ඒවා ඔස්සේ ගිහිල්ලා, ඇතුළට ගිහිල්ලා, තේරුම් ගන්න ගියාට බැරි වෙනවා. ඒක අපි ශ්‍රද්ධාවෙන් තථාගත දේශනාවට හිත තබලා තියා ගන්න ඕන. මේවා ධර්මතාවයක්. අද මට වැටහුණේ නැති වුනාට, බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරා නම් මේක ධර්මතාවයක්. ඒක මම පිළිගත යුතු යි කියන තැනින් ඇතැම් නියාමතා අපට තේරුම් ගන්න වෙනවා.

ඉතින් ඒ අනුව මේ පටිච්චසමුප්පාදය හෙවත් මේ හේතු-ඵල දහම කියන එක ඒ වාගේ ප්‍රත්‍යයෙන් යමක් හට ගන්නවා කියන එක **ඉමස්මිං සති ඉදං භොති**, - මෙය ඇති කල්හි මෙය වෙනවා කියන එක. **ඉමස්ස උප්පාදා ඉදං උප්පජ්ජති**, - මෙය ඉපදීමෙන් මෙය හට ගන්නවා. මෙය නැති වීමෙන් මෙය නැති වෙනවා.- **ඉමස්ස නිරොධා ඉදං නිරුජ්ඣති**, කියලා මේ ධර්මතාවයක් ලෝකයේ පවතිනවා. අන්න ඒ ධර්මතාවය ප්‍රත්‍යය, පැවැත්ම, **තං තථාගතො අභිසම්භුජ්ඣති** - අන්න ඒක තථාගතයන් වහන්සේ අවබෝධ කර ගත්තා. **අභිසම්බුජ්ඣතො** - අවබෝධ කර ගෙන, **අභිසමෙතො ආවිකති දෙසෙති**

පඤ්ඤාපෙති පටඨපෙති විවරති විභජති උත්තානිකරොති. - අන්න ඒක අනිත් ලෝක සත්ත්වයාට දේශනා කරනවා. පනවනවා, පිහිටුවනවා, උඩුකුරු කරනවා, ප්‍රකට කරලා, විවර කරලා පෙන්නන එක තමයි තථාගතයන් වහන්සේ විසින් සිදු කරන්නේ කියලා බුදුරජාණන් වහන්සේ මේ දේශනා කරන්නේ.

එතකොට මේ ධර්මිකාවය දැකිය යුතු යි. මේක මෙසේ වෙනවා කියන එක අපි අවබෝධ කර ගත යුතු යි. **පස්සථාති වාහ. “ජාතිපච්චයා භික්ඛවෙ ජරාමරණං”** (ඉති බො භික්ඛවෙ යා තත්‍ර තත්‍රානු අවිතථානා අනඤ්ඤතථා ඉදපච්චයානා. අයං වුව්චති භික්ඛවෙ පටිච්චසමුප්පාදො.)

මේ ධම්මකාවය, ධම්ම නියාමකාවය තථා - කියලා කියන්නේ ඒක සත්‍යයක්.

අවිතථානා - කියලා කියන්නේ ඒක බොරුවක් වෙන්නේ නැහැ කවදාවත්. බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කලේ, බුදු කෙනෙක් වැඩ සිටියත්, නැතත්, ඒක කවදාවත් මේ බුද්ධොත්පාද කාලයේ මේක ඇත්ත. අනික් කාලවල මේක වෙන්නේ නැහැ. අතීතයෙයි වුනේ. දැන් ඒක වෙනස් වෙන්න පුළුවන් කියලා.

අවිතථා - ඒක වෙනස් එකක්. දැන් පටිච්චසමුප්පාදයේ මෙන්න මේකයි දැන් තියෙන්නේ කියලා අපට අරක දැන් නැහැ කියලා හෝ ඒක කාට හරි බොරුවක් කරන්න පුළුවන් බවක් නෑ.

අනඤ්ඤතථා කියලා කියන්නේ ඒක වෙනස් ආකාරයකට පරිවර්තනය වෙන්නේ නැහැ. ඒ බව ඔබට කොතෙකුත් දේශනා කරලා තියෙනවා, තණ්හාව නිසා දුක හට ගන්නවා කියන එකත්, අවිද්‍යාව නිසා සංඛාරය ඇතිවෙනවා කියන එකත් පසු කාලයක සංඛාරය ඇතිවෙන්න හේතුව අවිද්‍යාව

නෙවෙයි මෙන්න මේකයි කියලා පසු කාලයක දුක ඇතිවෙන්න හේතුව තණ්හාව නෙවෙයි මෙන්න මේකයි කියලා වෙනස් වෙන්නේ නැති බව

ඉදපව්වයතාව - මේ ප්‍රත්‍ය භාවය කවදාවත් බොරුවක් වෙන්නේ නැහැ. ඒක සත්‍යයක් ම යි. ඒක වෙනත් සත්‍යයක් බවට පරිවර්තනය වෙන්නේ නෑ කියන එක බුදුරජාණන් වහන්සේ ඇප වෙමින් වගේ දේශනා කරනවා.

ඉතින් එතකොට අපි මෙතැන ම තියෙනවා අපට මහා අවබෝධයක් කරා යන්න. ලෝකයේ අපට පෙනෙන ඇහෙන හැම දෙයක් ම ප්‍රත්‍යයෙන් හට ගන්නා දේවල් මිසක් මේ මම හෝ තව කෙනෙක් කරපුවා නෙවෙයි කියන එක. ඒ වාගේ ම මේ දුකට හේතුව මේ අල්ලා බදා ගැනීම හෙවත් තණ්හාව යි, තණ්හාව නිසා යි දුක හට ගන්නේ කියන මේ ධර්මතාවයන්, ධම්මනියාමතාවයන්, සත්‍යයක් නේද කියලා අපට ඇස් ඇර ගන්න. මෙතෙක් කල් අපි දුක හට ගන්න හේතුව බාහිර ලෝකයෙන් දකින කොට බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරේ, දුක හට ගන්න මෙන්න මේකයි හේතුව, කියලා මේක අවබෝධයක් කරා ගිහිල්ලා බොහෝ දුක් කන්දක් අපට යටපත් කර ගන්න ගෙවා ගන්න මේක හේතු වෙනවා.

ඉතින් අන්න ඒ නිසා පටිච්චසමුප්පාදය පිළිබඳව යම් අදහසක් ඔබට ගන්න පුළුවන්. ඒ වාගේ ම අපි ඉදිරියටත් කතා කරනවා මේ පටිච්චසමුප්පාදය අවබෝධ කර ගැනීමෙන් අපට වන යහපත මොකක් ද? මේ හැම එකක් ම අපි මීට පෙරත් කතා කරලා තියෙනවා.

එතකොට බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා මේ සංයුක්ත නිකායේ තව සූත්‍රයක් තියෙනවා, පඨවි සූත්‍රය කියලා.

අන්න ඒකේ දී බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන්නේ මේ පටිච්චසමුප්පාදය කියන එක ඔබට මුලින් මතක් කරා මම, ඒ පටිච්චසමුප්පාදය කියලා කියන්නේ මේ හේතු-ඵල දහම හෙවත් මේ ස්කන්ධයන්ගේ ආයතනයන්ගේ පැවැත්ම, මේක අවසන් නො වී දිගින් දිගට පවතින පැවැත්ම තමයි පටිච්චසමුප්පාදය කියලා කියන්නේ. අපි සාමාන්‍යයෙන් සම්මුති වශයෙන් කියලා කිව්වොත්, ලෝක සත්ත්වයා ඉපදෙමින් මැරෙමින්, නැවත ඉපදෙමින්, මනුෂ්‍ය ලෝකයේ, සතර අපායේ, දිව්‍ය ලෝකයේ, නැවත තිරිසන් අපායට, නැවත මනුෂ්‍ය ලෝකයට, මේ විදියට ඉපදෙමින් මැරෙමින් දුක් විඳිමින් යන්නේ කොහොම ද කියන එක තමයි පටිච්චසමුප්පාදයෙන් පෙන්නුවේ.

එතකොට සත්ත්වයෙක් ඉපදෙනවා, මැරෙනවා කියන තැන මෙන්න මෙහෙම ධම්මතාවයක්, ධම්මනියාමතාවයක්, තමයි තියෙන්නේ කියලා යි බුදුරජාණන් වහන්සේ මතු කරලා දුන්නේ. අන්න ඒකට තමයි අපි කෙටියෙන් සරළ ව කිව්වොත් පටිච්චසමුප්පාදය කියලා කියන්නේ. ඒ පටිච්චසමුප්පාදය මොකක් ද කියන එක තමයි **ඉමසමිං සති ඉදං භොති** - මෙය ඇති කල්හි මෙය වේ කියන ඒ බුදු පදය දිග හරින එක තමයි **අවිජජා පච්චයා සංඛාරා** - අවිද්‍යාව ඇති කල්හි සංඛාර වෙනවා කියලා නැවත නැවත බුදුරජාණන් වහන්සේ ඇතැම් දේශනාවල විස්තර කරන්නේ.

එතකොට ඒ පටිච්චසමුප්පාදය නො දැනීම නිසා අපට වන හානිය, අනථිය මොකක් ද? අපි මේක අවබෝධ කර ගත යුතු යි දැන්. අවබෝධ කර ගත්තේ නැත්නම් මොකක් ද අපට වෙන්නේ? කියන එක පිළිබඳව බුදුරජාණන් වහන්සේ මේ අනමතග්ග සංයුක්තයේ **පඨවි සූත්‍රයේ** - මේකේ සූත්‍ර ගොඩක් තියෙනවා. සූත්‍ර දේශනාවලත් සමහර විට මම මේ පිළිබඳ ව

මතක් කරලා තියෙනවා. අනමතග්ගෝ'යං භික්ඛවෙ සංසාරො. පුබ්බා කොට්ඨාස පඤ්ඤායති. - මහණෙනි, මේ සංසාරය, සසර පැවැත්ම, පූර්ව කෙළවරක් පනවන්න බැහැ. බුදුරජාණන් වහන්සේ පූර්ව කෙළවරක් පෙනෙන්නේ නැහැ කියලා නෙවෙයි දේශනා කරේ. පනවන්න බැහැ කියලා යි. පෙනෙන්නේ නැහැ කිව්වා නම් එතැන දී ප්‍රශ්නයක් තියෙනවා. බුදු කෙනෙකුට පෙනෙන්නේ නැති දේවලක් තියෙනවා ද? එහෙනම් උන්වහන්සේ සවිඥා නෙවෙයි ද? කියලා කෙනෙකුට ප්‍රශ්නයක් එනවා. බුදුරජාණන් වහන්සේ මෙතැන දේශනා කරන්නේ න පඤ්ඤායති - පූර්ව කෙළවරක් පනවන්නට පුළුවන් කමක් නැහැ. අවිජ්ජානිවරණානං සත්තානං තණ්හාසංයෝජනානං සන්ධාට්ඨිකං සංසරතං - මේ අවිද්‍යා නිවරණය කුමක් නිසා ද ඒ පෙනෙන්නේ නැත්තේ? අවිජ්ජානිවරණානං සත්තානං තණ්හා සංයෝජනානං අවිද්‍යා නිවරණයෙන් හා තණ්හා සංයෝජනයෙන් තණ්හාවෙන් බැඳීම නිසා සන්ධාට්ඨිකං සංසරතං - මේ සසරේ එහේ මෙහේ යන්නේ මෙන්න මේ නිසා යි. නො දන්නා කම නිසා යි යන්නේ.

සෙය්‍යරාපි භික්ඛවෙ - කියලා මහණෙනි මේකට උපමාවක් කියනවා නම්, මේ පූර්ව කෙළවරක් පෙනෙන්නේ නැති සංසාරය වටහා ගන්න උපමාවක් කියනවා නම් පුරිසො - යම් පුරුෂයෙක් ඉමං මහාපඨවිං - පුරුෂයෙක් මේ මහා පොළොව ට බැහැලා කොලඨිකමත්තං කොලඨිකමත්තං ගුළිං කරිණා - ඒ කියන්නේ දෙබර ඇට ප්‍රමාණයට දෙබර ඇට ප්‍රමාණයට මේ මහ පොළොව ගුළි කරලා, ගුළිං කරිණා, නිකබ්පෙය්‍යා, අයං මෙ පිතා, තසස මෙ පිතා, අයං පිතා ති. කියලා ගුළි කරලා පුරුෂයෙක් මේ මගේ පියා ය, මේ පියාගේ පියාය, කියලා අපි ඒ තමන්ට පියා වෙච්චි අය පිළිබඳ ව මේ දෙබර ඇට ප්‍රමාණයට ගුළි කරපු ඒ පස් තිබ්බොත් එහෙම, ඒ පස් ගුළිය

මේ මගේ දැන් ඉන්නා පියාට යි. මේ පස් ගුළිය ඒ පියාගේ පියාට යි. මගේ පියාගේ පියාට යි. මේ පස් ගුළිය ඒ පියාගේ පියාට යි කියලා අපි පියා ගැන කිව්වොත්, අයං පිතා ති. අපරියාදින්නාව බො භික්ඛවෙ තසස පුරිසසස පිතු පිතරො අසසු. ඒ පියවරුන්ට කියලා ඉවර කරන්න පුළුවන් වුනොත් කමක් නෑ.

අරායං මහා පඨවි පරික්ඛයං පරියාදින්නං ගච්ඡෙය්‍යා - මේ මහ පොළොවේ පස් ටික ඉවර වෙලා යනවා. නමුත් අපගේ පියවරුන්ට පස් තියලා ඉවර කරන්න මේ මහ පොළොවේ පස් මදි කියලා තමයි බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරේ.

තං කිසස හෙතු? මොකක් ද ඒකට හේතුව? අනමතග්ගොයං භික්ඛවෙ සංසාරො. පුබ්බා කොටි න පඤ්ඤායති - අන්න ඒක තමයි කිව්වේ මේ අනවරාග්‍ර සංසාරයේ අපට පියවරු වෙලා, අපි පියවරු වෙලා, අපි දරුවෝ හදලා, මේ විදියට මේ සංසාරයේ ඉපදෙමින් මැරෙමින් දරුවෝ වෙලා, අම්මා තාත්තා වෙලා, නෑදෑයෝ වෙලා, මේ විදියට අපි කියා ගෙන කියා ගෙන ගියත්, අපේ දරුවන්ට මේ විදියට තියලා ඉවර කරන්නට පුළුවන් කමක් නැහැ. මහ පොළොවේ පස් ඉවර වෙලා. අන්න ඒ වගේ මහණෙනි, මේ සංසාරයේ මුලක් අගක් පෙනෙන්නේ නැහැ. කුමක් නිසා ද? අවිද්‍යා නිවරණයෙන් සහ තණ්හාවෙන් බැඳිලා ඉන්න නිසා තමයි මේ විදියට අපි අනන්ත ජාති සංසාරයේ ඉපදෙමින් මැරෙමින් ආවේ.

ඵවං දීඝරතතං වො භික්ඛවෙ දුක්ඛං පච්චනුභුතං - මෙසේ මහණෙනි, නුඹලා බොහෝ කාලයක් දුක් විඳින ලදී. **තිබ්බං** - තියුණු වූ දුක් විඳින ලදී. **ව්‍යසනං පච්චනුභුතං** - ව්‍යසනයට පත් වෙන ලදී. **කට්ඨි වඩ්ඪිකා** - මහ පොළොව වඩන ලදී. **යාවඤ්චිදං භික්ඛවෙ, අලමෙව සබ්බසඛ්ඛාරෙසු නිබ්බිඤ්ඤං.**

අලං විරජ්ජිත්වං අලං විමුච්චිත්තං. මහණෙනි, නුඹලා මේ කියපු ආකාරයට බොහෝ කාලයක් මැරී මැරී මහ පොළොවට පස් වෙලා, මේ මහ පොළොව ම වැඩුවා. බොහෝ කාලයක්. අන්න ඒ නිසා මේ කාරණාව සිහි කර ගෙන අලමෙව සංඛාරෙ - මේ කියන රූපයේ මේ හිතේ, මේ වේදනාවේ මේ ලෝකයේ කලකිරෙන්න වටිනවා නේද. මේ ලෝකයෙන් මිදෙන්න වටිනවා නේද. ඒ නිසා, ඇයි කුමක් නිසා ද? මේ සංසාරයේ මේ විදියට අපි ඉපදෙමින් මැරෙමින් ආපු වාර ප්‍රමාණය මෙතෙකැයි කියලා කියන්න පුළුවන් කමක් නෑ කියලා බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා.

එතකොට පින්වතුනි ඒ පටිච්චසමුප්පාදයේ නො දන්නා කම නිසා තමයි මේ අනන්ත ජාති සංසාරයේ මේ විදියට අපි ඇවිද්දේ. ඉපදෙමින් මැරෙමින් සතර අපාය නිරය ආදී මේ තැන්වල උපදින්න හේතුව මොකක් ද පින්වතුනි? ඒකටත් හේතුව මේ පටිච්චසමුප්පාදය නො දන්නා කම නිසා යි.

ඒ විතරක් නෙවෙයි පින්වතුනි අපි ලෝකයේ දැනට අපි ගාවත් නොයෙක් දෘෂ්ඨි තියෙනවා. දෘෂ්ඨි අරගෙන. ශාශ්වත දෘෂ්ඨි, උච්ඡේද දෘෂ්ඨි, මේ මම, මගේ කියා ගෙන, මගේ ආත්මය කියා ගෙන, මේ විදියට අපි මේ ආත්ම දෘෂ්ඨිය අරගෙන මේ දුක් හදා ගන්න කෙලෙස් ඇති කර ගන්නේ කුමක් නිසා ද? මෙන්න මේ කියන පටිච්චසමුප්පාද ධර්මාවය නො දන්නා නිසා යි.

මේ ස්කන්ධ පහට මේ රූපය දිහා බලලා මේක මම කියා ගෙන, තවත් අය මගේ කියා ගෙන, මේ අය මගේ ආත්මය කියා ගෙන මේ අදහස් ඇතිවෙන්නේ කුමක් නිසා ද? මේ ස්කන්ධයන්ගේ හට ගැනීම, නිරෝධය නො දන්නා කම නිසා යි. බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරේ, ඔබ අහලා ඇති, **කච්ඡුනගොත්ත**

සූත්‍රය - යෙහුස්යෙන කච්ඡාන ලොකෙ අත්තීතස්සච ච නත්තීතස්සච - මහණෙනි කච්ඡාන, මේ ලෝකයා බොහෝ සෙයින්, යෙහුස්යෙන ලොකො - බොහෝ සෙයින් ඇත හා නැත කියන අන්ත දෙකයි ඇසුරු කරන්නේ. එතකොට මේ තියෙනවා, ඉන්නවා එහෙම නැත්නම් නැහැ, නැති වුනා, කියන අන්තවලට වැටෙන්නේ කුමක් නිසා ද? මේ අන්ත තමයි බොහෝ අය ඇසුරු කරන්නේ. පටිච්චසමුප්පාදය නො දන්නා කම නිසා. ලොක සමුදයස්සච ඛො කච්චායන යථාභූතං සම්මප්පස්සාය දට්ඨබ්බං යා ලොකෙ නත්තී තා සා න භොන්ති - ලෝකයේ හට ගැනීම යම්කිසි කෙනෙක් දකිනවා නම්, මේ ලෝකය නැහැ කියන අන්තය ගන්නේ නැහැ. ලොක නිරෝධස්සච ඛො කච්චායන යථාභූතං සම්මප්පස්සාය පස්සති යා ලොකෙ අත්තී සා න භොන්ති - ලෝකයේ නිරෝධය යම් කිසි කෙනෙක් මනා නුවණින් දන්නවා නම් දකිනවා නම් අපි යමක් තියෙනවා කියලා කියන්නේ නැහැ. එතෙ තෙ කච්ඡායන උභො අන්තෙ අනුපගම්ම මජ්ඣිමනිකායෙ ධම්මං දෙසිස්සා මි. අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාරා කියලා මේ බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරේ.

මේ කියන ඇත නැත කියන අන්ත, ඒ වාගේ ම අපට දන්න වචනවලින් කිව්වොත් අතීතය, අනාගතය, වතීමානස පිළිබඳව අපි දැකපු අහපු දේවල් තියෙනවා. අපේ අය ඉන්නවා. කියලා මේ විදියට ඇති බවට අරගෙන,

- අතීතය පිළිබඳ ව ඇති බවට අරගෙන අපි නොයෙක් කෙලෙස් ඇති කර ගන්නවා. දුක් ඇති කර ගන්නවා.
- අනාගතය පිළිබඳව, ඉපදිවිව නැති අනාගතයක් පිළිබඳව ඒක අපි ප්‍රාර්ථනා කරමින්,

- මේ වතීම්මානගේ දැන් මේ මොහොතේ අපි ඉන්නවා තියෙනවා කියලා නිත්‍ය සංඥාවෙන් අරගෙන, ආත්ම සංඥාවන් අරගෙන, බොහෝ දුක් උපදවා ගන්නේ.

අනිත්‍ය දුක්ඛ අනාත්ම කියන මේ ධර්මතාවය නො දන්නේ කුමක් නිසා ද? ඔය පටිච්චසමුප්පාදය අවබෝධ නො වීම නිසා යි. මේක අපි නො දන්නා කම නිසා. එතකොට අපට යමක්, ක්ලේශයක් එන කොට දුකක් එන කොට අපට පුළුවන් කම තියෙනවා නම් මේ දුකට හේතුව මෙන්න මේක යි කියලා, හේතු-ඵල දහමට හෙවත් මේ පටිච්චසමුප්පාදයට හිත තියන්න, අන්න එතකොට එයාට අර තියෙන කෙලෙස් ටිකට පිහිටන්න විදියක් නැහැ.

අවිද්‍යාවෙන් වැහිලා සංඛාරය හට ගන්න කොට, නොයෙක් සංඛාර, කුසල සංඛාර, අකුසල සංඛාර හට ගන්න කොට මේ අභවලා, මම, ඇති කරපු එකක් නෙවෙයි. මේ නො දන්නා කම කියන ධර්මතාවය නිසා යි මේ සංඛාරය, මේ කල්පනාව මට ආවේ කියලා ඒ වාගේ ම දුකක් හට ගන්න කොට මේ දුකට හේතුව මොකක් ද? අවිද්‍යාව හා තණ්හාව යි කියලා අපට දුකට හේතුව පිළිබඳව තමා තුළින් ම දකින්න පුළුවන් නම්, අන්න ඔහු මේ පටිච්චසමුප්පාදය අවබෝධ කර ගත්තු, යම් ප්‍රමාණයකට අවබෝධ කර ගත්ත කෙනෙක්. ඔහු දුකේ නිවීම පිළිබඳව හරි මාවතේ ඉන්නවා කියලා අපට කියන්න පුළුවන්.

ඉතින් අන්න ඒ නිසා මේ පටිච්චසමුප්පාදය අහ ගත්තු දෙයින් අපේ ජීවිතයට ප්‍රායෝගික ව යොදාගැනීම කියන්නේ ඔන්න ඔක තමයි.

අපට ක්ලේශයක් එන කොට ඒ ක්ලේශය පිළිබඳ ව අපි බැලිය යුත්තේ මෙන්න මේ ආකාරයට යි. මේ හට ගත්තේ මෙහෙම

යි. මේ අකුසලය නම්, අකුසලය හට ගත්තේ මෙහෙම යි කියලා අපි ඒ විදියට තමයි ක්ලේශය දිහා බැලිය යුත්තේ.

දුකක් හට ගන්න කොට, අන්න ඒ බලන්න ඒ පටිච්චසමුප්පාදය දැන ගැනීම නිසා, අපට ඒ ඒ මොහොතේ, මේ මොහොතේ හට ගන්නා දුක නැති කරන්න මාගීයක් තියෙනවා. ක්‍රමයක් තියෙනවා.

මරණාසන්න මොහොතේ ත් අපි මේක පුරුදු කරලා තියෙන කොට, ඒ මරණාසන්න මොහොතේ අපට එන ඒ භය, තැති ගැනීම, ආත්ම වශයෙන් ගෙන, ‘මම මැරෙනවා. දැන් මගේ ජීවිතය අත හැරෙන්න යි යන්නේ’ කියලා අපි ආයෙත් නැවත මේ ලෝකයේ ඵල්ලෙන්න හදන කොට ඒ පටිච්චසමුප්පාද ධර්මාවය පුරුදු කරලා තියෙන කෙනාට මේ හේතු-ඵල දහම අවබෝධ වෙන කොට මැරිලා උපදින්න කෙනෙක් නැති කොට මරණයක් ගැන, මම මැරෙනවා කියලා හිතන එක මොන තරම් මෝඩකමක් ද? ලැජ්ජා කමක් ද? කියලා එයාට මරණ මඤ්චකයේ ඉඳන් වුනත් සිහි කරන්න පුළුවන්, අද අපි මේ ධර්මාවය අපගේ ජීවිතයට සම්බන්ධ කර ගත්තාම.

ඉතින් එතකොට අපට මේකට වටිනාකමක් දෙන්න පුළුවන් කමක් නැහැ. කොයි දෙයින් ද පුළුවන්. අපි එකතු කරන, රැස් කරන, තැන්පත් කරලා තියා ගන්න, ඒ විතරක් නෙවෙයි, අපි මම - මගේ කියලා අල්ලා ගෙන ඉන්න, මේ දරුවෝ ඥාතීන්, මේ කිසි කෙනෙකුට මේ වාගේ පිළියමක් කරන්න පුළුවන් නම්, මේ නැවත මැරෙන්න තියෙන භය, මරණ භය, නැති කරන්න පුළුවන් ද? බැහැ.

නමුත් තමාව ම තමාට පිහිට කර ගන්නවා. තමන්ට සරණක් කර ගෙන ඉන්නවා කියලා කියන්නේ ඔන්න ඕකට තමයි. එයා මේ ධර්මාවය පිළිබඳව හොඳට පුහුණු කරලා තියෙන කොට

එයා මැරෙන්න හය නැහැ. එයා දුකට හය නැහැ. එයා දුකේ වැලැපිලා, දුකේ හඬ හඬා ඉන්නේ නැහැ. දුක හට ගන්න කොට ම ඇතුළතින් එයා, මේ දුකට හේතුව මේක යි. දුක නැති වෙන්නේ මෙහෙම යි කියලා මේ චතුරායඝී සත්‍යය පිළිබඳ ව අවබෝධය තියෙනවා.

ඒක නිසා පින්වතුනි, යම් කෙනෙක් මේ පටිච්චසමුප්පාදය හොඳාකාරව ගවේෂණය කිරීමෙන් එයාට ලැබෙන දේ තමයි, මේ චතුරායඝී සත්‍යය පිළිබඳ ව අවබෝධය. ඒ පිළිබඳව නුවණ. දුක හට ගන්නේ මෙහෙම යි. දුක කියන්නේ මේක යි. දුක හට ගන්නේ මෙහෙම යි. දුක නිරෝධය කියන්නේ මේක යි. දුක නිරෝධ ගාමිණී පටිපදාව කියලා කියන්නේ මෙන්න මේක යි කියලා, එයාට මේ චතුරායඝී සත්‍යය පිළිබඳ ව පුද්ගලාකාර අවබෝධයක් එනවා, මේ පටිච්චසමුප්පාදය ගවේෂණය කරන්න, ගවේෂණය කරන්න.

එතකොට අන්න ඒ නිසා මේ චතුරායඝී සත්‍යය අවබෝධයක් කරා යන්න නම්, තණ්හාව නැති කරන්න නම් අපි මේ පටිච්චසමුප්පාදය පිළිබඳ ව මනා කොට අවබෝධ කර ගත යුතු යි. ඉතින් අන්න ඒ නිසා මේ පටිච්චසමුප්පාදය නො දන්නා කම නිසා අපට ඇති වන විපත් දෘෂ්ඨි, ඒ වාගේ ම අපට ඇති වන හානිය පිළිබඳ ව අපි කතා කරා. ඒ වාගේ ම පටිච්චසමුප්පාදය අවබෝධ කර ගත්තොත් මේක තේරුම් ගත්තොත් අපට ලැබෙන ලාභය මොකක් ද කියලා අපි අවබෝධ කර ගත්තා.

ඉතින් මේ දෙක හොඳට තේරුම් ගත්ත කෙනා ‘අනිවායඝියෙන් මේ ධර්මතාවය කොහොම හරි ජීවිතයට එකතු කර ගන්න ඕන’ කියලා අපි උත්සාහවත් වෙනවා. ඒ නිසා දුකක් එන කොට

අඬන එක, තරහක් එන කොට තරහ ඇති කරේ අහවලා කියලා අපි බණින එකවත්, එහෙම නැතිනම් අපට ආසාවක් තණ්හාවක් එන කොට ඇලුම් කරලා ඒකට කෙලෙස් ඇති කර ගන්න එක, නෙවෙයි බෞද්ධයාගේ හා නුවණැති කෙනාගේ ක්‍රමවේදය.

එයා ක්ලේශයක් එන කොට අඬන්නේ නැහැ. දුකක් එන කොට අඬන්නේ නැහැ. දුකට හේතුව මොකක් ද කියලා බලලා, ඒකට පිළියම් කරනවා. එතකොට එයාගේ ජීවිතය විනාශ වුනත්, දරුවෙක් නැති වුනත්, දෙමව්පියෝ විශෝචට පත් වුනත්, කොයි වෙලාවක වත් එයා කඳුළු හෙළන්නේ නැහැ. කඳුළු හෙළන හේතුව අවබෝධ කර ගෙන තියෙන නිසා.

ඉතින් අන්න ඒ වගේ මේ පුද්ගලිකාර මිල මුදලකට ගන්න බැරි, ඥාති කෙනෙකුට ගන්න බැරි, මේ මහා නිදානයක් මේ බුද්ධ සාසනයෙන් අපට ලැබිලා තියෙන්නේ. මේක ඒකයි අපි මනුස්සයෝ වුනාට හැම කාලයේ ම මේක ලැබෙන්නේ නැහැ. මම ගිය සැරේ දේශනාවේ දී මතක් කරේ මේ කාරණාවෙන්, මේ උතුම් ලාභයෙන්, අපි ප්‍රයෝජනය අනිවාය්‍යයෙන් අපි ගත යුතුයි කියලා.

ඉතින් එතකොට ඒ ඔබට ඒ දේශනා කරේ ඒ පටිච්චසමුප්පාදය පිළිබඳ ව යම් මේකට ප්‍රවේශයක් ගන්න යි. වැදගත්කම පිළිබඳව, වාසි, අවාසි හා ලාභයත් පිළිබඳ ව, අපි කතා කරේ මෙතෙක් මීට පෙරත් මේවා යම් යම් තැන්වල අපි දේශනා කරලා තියෙනවා. ඉතින් ඒ නිසා අපි කොහොම ද මේ පටිච්චසමුප්පාදය අවබෝධ කර ගන්නේ කියන එකට අපි උත්සාහවත් වෙන්න යි මේ අපි මේ සකසා ගන්නේ. ඉතින් ඒ අනුව අපි දැන් අවධානයට ඔබ ගන්න, දැන් අපි පටිච්චසමුප්පාදය කොටසට අපි නැවත එළඹෙනවා.

එතකොට මේ පටිච්චසමුප්පාද විභවිගය තමයි තියෙන්නේ. පටිච්චසමුප්පාද විභවිගය. මේක අහිධම් පිටකයේ විභවගප්‍රකරණයේ පටිච්චසමුප්පාද විභවිගය නමින් සඳහන් වෙන්නේ. ඔබට, ඔබ දන්නවා මේ පටිච්චසමුප්පාදය බුදුරජාණන් වහන්සේ මේ සුත්තන්තභාෂණීය වශයෙන්, මේ අහිධම් පිටකයේත් දේශනා කරලා තියෙනවා. ඒ වාගේ ම තව නොයෙක් සූත්‍ර දේශනාවන් ගත්තහම මහානිදාන සූත්‍රය, ඒ වාගේ ම නිධානසංයුත්තය, ගත්තහම මනා කොට ලොකු විවරණයක් කරලා තියෙන දේශනා පෙළක් තියෙනවා, මේ පටිච්චසමුප්පාදයේ සුත්තන්තභාෂණීය වශයෙන්. ඒ ක්‍රමය බොහෝ විට අපි හැමෝම දන්නවා. මුලින් කතා කලෙත් ඒ ක්‍රමය යි.

එතකොට ඒ අනිත් තව න්‍යායයක් බුදුරජාණන් වහන්සේ අහිධම්භාෂණීය කියලා මේ සූත්‍ර ක්‍රමයෙන් එහා ගිහිල්ලා, තවත් කෙනෙකුට මේ දුක නැති කර ගැනීමට, ප්‍රඥාව පහළ කර ගන්න වෙනත් න්‍යායකින්, ඉතාමත් ගැඹුරු න්‍යායකින්, තමන්ට අරකෙන් අවබෝධ වෙන්නේ නැත්නම්, නුවණැති කෙනෙකුට මේ ක්‍රමයෙනුත් අවබෝධ කර ගන්න පුළුවන්. ඒ වාගේ ම මේ අහිධම්භාෂණීය කොටස කෙනෙකුට තේරෙනවා නම් සූත්‍ර ක්‍රමවලට වැඩිය හරිම නිරවුල් ක්‍රමයක් මේක; අරක අවුල් කියලා නෙවෙයි. බොහොම පැහැදිලි බවක්, තේරුම් ගන්න පුළුවන් බවක්, මේ අහිධම්භාෂණීය කොටසේ තියෙනවා.

එතකොට සුත්තන්තභාෂණීය කියලා අදහස් කළේ මොකක් ද? වෙන පටිච්චසමුප්පාදයක් ද? නෑ. මේ ධර්මතාවය ම තමයි. නමුත් බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කළේ ඒක නානාවිත්තක්‍ෂණ වශයෙන් කියලා අට්ඨකථාවේ සඳහන් වෙනවා. නානාවිත්තක්‍ෂණික වශයෙන් කියලා කියන්නේ මේ

එක සිතක් තුළ ඇතිවෙන කියන එක නෙවෙයි. පොදුවේ ගත්තහම ඒක එක සත්ත්වයෙකුට සීමා කරන්නේ නැතුව භූමි වශයෙන් - කාමලෝක, රූපලෝක, අරූපලෝක වශයෙන් හා සිත් වශයෙන් බොහෝ සිත් එකට කැටි කරලා තමයි මේ ලෝකයේ තියෙන ධර්මාන්තයක් හේතු-ඵල දහමක් පවතිනවා කියලා තමයි බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරේ.

ඒ නිසා අට්ඨකථාවේ සඳහන් වෙනවා සුත්තන්තභාෂණීය කොටස පටන් ගන්නේ ම අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාරා කියලා යි. සංඛාරා කියලා තමයි පටන් ගන්නේ. ඒ හේතුව තමයි එහෙම ඒකචිත්තකෂණ වශයෙන් නොවන නිසා එක සිතක ඇති වන නිසා නෙවෙයි. අභිධර්මභාෂණීය කොටස පටන් ගන්නේ අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාරො කියලා යි. ඒක අපි ගත්තොත් මෙතැන අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාරො කියලා යි තියෙන්නේ. අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාරො කියලා තියෙන්නේ.

එතකොට ඒක ඒක-වචන යි. ඒක අට්ඨකථාවේ කියන්නේ මේක ඒකචිත්තකෂණ වශයෙන් ඒ කියන්නේ සිතක් තුළ පටිච්චසමුප්පාදය ඇතිවෙන්නේ කොහොම ද කියන එක යි අභිධර්මභාෂණීය කොටසේ විස්තර කරන්නේ.

ඒක හරි ලක්ෂණ යි අපි ඒක තේරුම් ගන්න කොට. දැන් අපට උපදින සිත් පිළිබඳ ව ගත්තහම අපි අකුසල් සිත් උපදිනවා, කුසල් සිත් උපදිනවා, විපාක සිත් උපදිනවා. එතකොට මේ අකුසල සිතක් නම් අපි යමක් දැන ගන්න කොට සිත් බොහෝ ගණනක් ඉපදිලා තමයි ඒ සිඨිය අපි දැන ගන්නේ. කුසල් අකුසල් වශයෙන් සිඨ වෙන්නේ. නමුත් ඒ බොහෝ සිත් ගණනක් ඉපදුනොත් ඒ මූලිකත්වය ගන්නේ එක සිතක්.

එතකොට අකුසල් නම් එතකොට අකුසලයෙන් එතකොට අකුසල් සිත් දොළහක් තියෙනවා. ලෝභ මූල සිත් තමයි අටක් තියෙන්නේ.

එතකොට මේ හිතක් කියන එක, අපි කියමුකො, තමන්ට අපි පැහැදිලිව ගත්තොත් ද්වේෂය, තරහක් ආවා. තරහ සිතක් ආවා. මේ සිත හට ගත්තේ කොහොම ද? ඒක හට ගන්න පැවැත්ම මේ පටිච්චසමුප්පාදය අනුව පෙන්නලා දෙනවා. එතකොට ඒ, අපි මේ සංසාර පැවැත්මක්, භවයක් අරගෙන නෙවෙයි. හිත ඇතුළේ, මේ හිත හට ගන්නා ධර්මා ටික ප්‍රකට කරලා මෙන්න මේ හිත හට ගත්තේ මෙන්න මේ ආකාරයට යි. අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාරො සංඛාර පච්චයා විඤ්ඤාණං, කියලා මේ විදියට විවර කරනවා. එතකොට එතැන දී බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා, ඒ අකුසල් සිත හට ගන්න කොට අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාරො කිව්වේ මොකක් ද? එතැන අවිද්‍යාව කිව්වේ මොකක් ද? එතැන සංඛාරය කිව්වේ මොකක් ද? එතැන විඤ්ඤාණය වශයෙන් ගත්තේ මොකක් ද? එතැන නාම ධර්ම වශයෙන් ගත්තේ මොනවා ද? එතැන වේදනාව වශයෙන් තියෙන්නේ මොකක් ද? කියලා අන්න ඒ විදියට හිත ඇතුළේ හට ගත් ධර්මා ටික තමයි පෙන්නන්නේ.

ඉතින් ඒ නිසා අපි දන්නවා මට තරහක් ආවා කියලා, අපි මූලාවෙන් ගත්තාට එතැන මේ ස්කන්ධ ටිකක් තමයි හට ගත්තේ. එහෙම නැත්නම් චිත්ත චෛතසික ධර්ම ටිකක් තමයි එතැන හට ගෙන තියෙන්නේ. ඒකයි කියන්නේ හට ගත් ධර්මයෝ බලන කොට අපි සත්ත්ව පුද්ගල භාවයෙන්, 'මට තරහක් ආවා' කියලා හිතන කොට එතැන හට ගත් පුද්ගලයෙක් නෑ නේද. අපට පෙනෙන කියන ඒ වස්තු සම්මුති දේවල් එතැන නැහැ. ධර්මා බලන කොට අපට හම්බ

වෙන්වෙන් නාම-රූප ධර්මයා ටිකක්. අන්න ඒ ධර්මයා ටික තමයි බුදුරජාණන් වහන්සේ මේ පටිච්චසමුප්පාදයෙන් පෙන්නන්නේ.

එතකොට අභිධර්මභාෂණීය වශයෙන් විවර කරන්නේ එක සිතක් තුළ, ඒ ඒ සිත අර ගෙන, දැන් අපි අභිධර්මය ඉගෙන ගන්නා අය දන්නවා, සාමාන්‍ය කෙටි ක්‍රමයෙන් ගත්තොත් සිත් අසුන්වයකට (89) අභිධර්මය තුළ බෙදලා තියෙනවා. අකුසල් සිත්, කුසල් සිත්, විපාක සිත්, ක්‍රියා සිත්, වශයෙන් ඒ වාගේ ම කාමාවචර, රූපාවචර, අරූපාවචර, රූපාවචර ලෝකොත්තර වශයෙන් භූමි වශයෙන්, සිත් ජාති වශයෙන් බෙදලා, සිත් අසුන්වයකට බෙදලා තියෙනවා කෙටි ක්‍රමයකට. අන්න ඒ හැම සිතක් සිතක් ගානේ ම පටිච්චසමුප්පාදයෙන් මේ පටිච්චසමුප්පාදය විභව්ගය තුළ පෙන්නනවා. ඒක දැන් එක සිතක් ගත්තහම ඒක හොඳට විවර කරලා ඉවර වෙලා, ඒක පෙයියාලම් කරලා, කෙටි කරලා තමයි පෙන්නන්නේ. එතකොට සිත් අසුන්වය ම හට ගන්නා ආකාරය මේ පටිච්චසමුප්පාද විභව්ගය තුළ කතා වෙනවා. දේශනා කරලා තියෙනවා.

එතකොට ඒ පටිච්චසමුප්පාද විභව්ගයේ ඒ අභිධර්මභාෂණීය කොටස ඇතුළට අපි ගියොත්, මෙන්න මේ වගේ ඔබට මේ පටුන පැත්ත දිස් වනවා නම් මේ වගේ දිග හැරීමක් තමයි එතැන තියෙන්නේ. ඔබ වම් පැත්තේ කෙළවරට අවධානය ගත්තොත්, මේ සුත්තන්තභාෂණීය කොටස අභිධර්මභාෂණීය කොටස පටන් ගන්නේ පච්චය චතුසකය කියලා න්‍යායයන් හතරක් පෙන්නනවා. ඒකෙන් පච්චයචතුසකය, හෙතුවතුසකය, සම්පසුත්තචතුසකය, අඤ්ඤාමඤ්ඤාචතුසකය කියලා මේ ප්‍රත්‍ය හතරක් යටතේ තමයි විග්‍රහ කරන්නේ.

ඒ පව්‍යවකුකකං කියලා කියන්නේ මේ ප්‍රත්‍ය වීම් හතරක් හා බුදුරජාණන් වහන්සේ ගේ මේ පටිච්චසමුප්පාදය න්‍යායයන් හතරකට තමයි විග්‍රහ කරන්නේ. පටිච්චසමුප්පාදය ඇති වන ආකාරය. දැන් අපි එකක් නිකම් ගත්තොත්, අපි ඒක විස්තර කරනවා ඉදිරියේ දී.

- අවිජ්ජා පව්‍යා සංඛාරො, සඛිබ්බරපව්‍යා විඤ්ඤාණං. ආපසු දකුණු පැත්තට ආවොත්, අවිජ්ජා පව්‍යා සංඛාරො, සඛිබ්බරපව්‍යා විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණ පව්‍යා නාමං. නාමපව්‍යා ඡට්ඨායතනං ඡට්ඨායතන පව්‍යා එස්සො එස්ස පව්‍යා වෙදනා වදනා පව්‍යා තණ්හා කියලා මේ විදියට එක ක්‍රමයක්.
- ඊට පස්සේ දෙවන ක්‍රමයේ දී අවිජ්ජා පව්‍යා සංඛාරො, සඛිබ්බරපව්‍යා විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණ පව්‍යා නාමං. නාමපව්‍යා එස්සො. අතන කිව්වේ, මේ තියෙන්නේ එතැන කිව්වේ නාම පව්‍යා ඡට්ඨායතනං, කියලා. නාම පව්‍යා ඡට්ඨායතනං කියලා එතැන තියෙන්නේ. දැන් මෙතැන දෙවෙනි ක්‍රමයේ දී කියන්නේ නාමපව්‍යා එස්සො කියලා.
- තව ඊළඟ ක්‍රමයේ දී නාමරූප පව්‍යා. විඤ්ඤාණ පව්‍යා නාමරූපං. නාමරූප පව්‍යා ඡට්ඨායතනං ඒ තව ක්‍රමයක්. ඒක තවත් පල්ලෙහාට එනවා.
- ඊළඟ ක්‍රමයේ තියෙනවා නාමරූප පව්‍යා සළායතනං කියලා.

මන්න ඔය ක්‍රම හතර. එතැනින් ඉවර යි. එතකොට මේ ප්‍රත්‍ය ධර්මා හතරක් අරගෙන පටිච්චසමුප්පාදය බුදුරජාණන් වහන්සේ සූත්‍ර ක්‍රමයට පෙන්නපු ඒ එක ම න්‍යාය, ඒ න්‍යාය. එක න්‍යායයක් තමයි සූත්‍ර ක්‍රමයට පෙන්නන්නේ. සූත්‍ර ක්‍රමයට

පෙන්නන්නේ අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාරා කියලා පටන් අරගෙන විඤ්ඤාණ පච්චයා නාමරූපං නාමරූප පච්චයා සලායතනං සලායතන පච්චයා එස්සො ඔය විදියට තමයි සූත්‍ර ක්‍රමයේ ඔව්වරයි තියෙන්නේ.

එතකොට ඒකේ අපි දන්නවා කවදාවත් මේ පටිච්චසමුප්පාදය එහෙම සියල්ල එකවර හට ගන්නේ නැහැ හැම තැන ම කියලා. දැන් රූප ලෝකය ගත්තොත් නාමරූප පච්චයා සලායතනං කියන්න බැහැ. එතකොට මේ, මේ පටිච්චසමුප්පාදය දන්න කෙනා එහෙම නැතිනම් මේ හව පිළිබඳ ව, හවයන් වල හට ගන්නා ඒ ආයතන ස්කන්ධ පිළිබඳ ව දන්න කෙනාට ප්‍රශ්නයක් වෙනවා.

එයා පටිච්චසමුප්පාදයේ මේ අභිධම්මාප්තිය කොටසට යන්නේ නැතුව එයා සූත්‍රාන්ත ක්‍රමයෙන් ඒ හවවල පැවැත්ම තේරුම් ගන්න ගියොත්, ඉතින් මෙතෙක් හිතලා නැතුව ඇති. නමුත් කෙනෙකුට හිතුවොත් එතැන පටිච්චසමුප්පාදය නාමරූප පච්චයා සලායතනං වෙන්නේ කොහොම ද අරූප හවයේ?

එතකොට අන්න ඒ නිසා යි ඇතැම් අය, මේ අභිධම්මය බොරු. බොරු ම නෙවෙයි මේ අභිධම්මයේ මොකක් හරි මේකේ නො දන්නා දෙයක් තියෙනවා. එහෙම නැතිනම් මේක අපට ගෝචර නැහැ. එහෙම නැතිනම් මේ, මේ අභිධම්මය බුද්ධභාෂිතයක් නෙවෙයි. කියලා ඔන්න ඔය අදහස් ගන්නේ මේ පටිච්චසමුප්පාදය අභිධම්මය විග්‍රහය නො දන්නා කම නිසා යි. ඇයි, එයාට මේ රූප අරූප ලෝකයේ කවදාවත් නාම රූප කියලා දෙකක් නැහැ.

ඒ වාගේ ම නාමරූප පච්චයා සලායතනං කියලා ආයතන හයකුත් රූප ලෝකයේ නෑ කියලා සූත්‍ර ක්‍රමයට එක් කෙනෙක්

ඉගෙන ගෙන තියෙනවා. ඉගෙන ගෙන තියෙන කොට එයා දැන් මේ ගලපන්න ගියොත් එයා මොනවා හරි අර්ථයක් ගන්නවා. එක්කෝ එයා අපි ගන්නවා, මේ අරූප ලෝකයේ රූපයක් ඇත කියන අන්තය. සියුම් වූ රූපයක් හෝ තියෙනවා. එහෙම නැතුව කවදාවත්, මේ ස්පර්ශයක් වෙන්න බැහැ, වේදනාවක් වෙන්න බැහැ, විඤ්ඤාණය තිබුණොත් නාමරූප අනිවායථියෙන් උපදිනවා කියලා මෙන්න මේ වාගේ අදහස් ගලපනවා. ඇයි ඒ ගලපන්නේ? මේ බුදුරජාණන් වහන්සේ මේ ගැඹුරු දේශනාව නො දන්නා නිසා යි.

අන්න ඒ නිසා තමයි කිව්වේ අපි අභිධම්මයේ නො දන්නා කම නිසා අපි බොහෝ දෘෂ්ටිවලට වැටෙන්න පුළුවන්. ඒ විතරක් නෙවෙයි අපට මේ සූත්‍ර පිටකයේ තියෙන සූත්‍රයක් නිරවුල් ව, අවුල් නැතුව විසඳන්න පුළුවන් කමක් නැහැ අභිධම්මය දන්නේ නැතුව. අභිධම්මය දැන ගත්තොත් එයා අවුල් නැතුව, පුද්ගල භේදයත් අතහැරලා භූමි භේදයත් වලට අනුව, කාල භේදයත් වලට අනුව, නිරවුල් ව පැහැදිලි කරලා දෙන්න පුළුවන් කම තියෙනවා.

ඉතින් අන්න ඒ නිසා මේ බුදුරජාණන් වහන්සේ මේ න්‍යායයන් ටිකක් පෙන්නන්නේ අන්න ඒ නිසා යි. එතකොට ඒ න්‍යායයන් හතරකට මම මතක් කරා. අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාරො සඛ්ඛාර පච්චයා විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණ පච්චයා නාමං කියලා එක න්‍යායයක්.

නාම පච්චයා ඡට්ඨායකතං - මෙය ඔබට පැහැදිලි කරනවා මම, මේ වාගේ මේ මොනවා ද අපට තේරෙන්නේ නැහැ. අපි මේවා අහලා නැහැ. කියලා ඔබ මේකේ ඔලුවට බරක් ගන්න අවශ්‍ය නැහැ. ඒ සියල්ල ඔබට, ඒ මොකක් ද මෙතැන තියෙන්නේ කියලා පැහැදිලි කරලා දෙනවා.

එතකොට මේ සිතක් හට ගන්න නම් මෙන් මේ ටික ප්‍රත්‍යය විය යුතු යි කියලා අපට පැහැදිලි වෙන කොට, තමන්ට ම මේක තේරෙනවා. ඉතින් මම දැන් මෙතැන පටිච්චසමුප්පාද විභවිගය සකස් වෙලා තියෙන්නේ කොහොම ද කියලා යම් අදහසක් ගන්නයි ඔබට අද මේ උත්සාහවත් වෙන්නේ.

එතකොට ඒ වගේ අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාර සංචාර පච්චයා විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණ පච්චයා නාමං නාම පච්චයා එස්සො කියලා ඇතැම් වෙලාවට නාමධර්ම ස්පර්ශයට ප්‍රත්‍ය වෙනවා. ඇතැම් වෙලාවට ඡට්ඨායනන ප්‍රත්‍ය වෙනවා. එහෙම මේ ඒකචිත්තකෂණ වශයෙන් ගත්තොත් ප්‍රත්‍ය භාවයක් තියෙනවා. ඒකයි බුදුරජාණන් වහන්සේ මේ මතු කරලා පෙන්න්නේ.

එතකොට පටිච්චසමුප්පාදයේ අපි නැවත ආපසු පැහැදිලි කර ගත්තොත්, මේ පටිච්චසමුප්පාදය දිග හැරලා තියෙන විදිය අභිධර්මභාෂණීය කොටස, අර කියපු අපි දන්නා අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාරා සංඛාර පච්චයා විඤ්ඤාණං කියන මේ ධර්මතාවය අපි දැන ගෙන පටිච්චසමුප්පාදය, බුදුරජාණන් වහන්සේ වෙනත් න්‍යායයන් හතරකින් මතු කරනවා.

මේ න්‍යායයන් හතරකින් මතු කරන කොට බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රත්‍ය විම් හතරක් ඉදිරියට ගන්නවා. එළියට දානවා.

ඒ ප්‍රත්‍ය විම් හතර තමයි මේ.

1. පච්චය චතුක්ඛං
2. හේතු චතුක්ඛං
3. සම්යුත්ත චතුක්ඛං
4. අඤ්ඤමඤ්ඤ චතුක්ඛං

කියලා මේ පටිච්චසමුප්පාද විහඬිගයේ මාතෘකා කරලා තියෙන්නේ. එතකොට ඒවාත් ඔබට මම කියලා දෙනවා. මේවා අපට නම් අමුතු වුනාට මේවා බොහෝම රසවත් ධර්මා. මාතෘකාවන්. ඉතින් ඒ නිසා ඔබ දිගින් දිගට මේ තුළ ඇහුම් කන් දීමෙන් සවන් දීමෙන් මේවා ඔබට බොහෝම, ඉතාමත් පුදුම කරවන ආකාරයට ඔබට මේ දේවල් තේරුම් ගන්න පුළුවන් වෙයි.

එතකොට මේ අපි මීට පෙර සූත්‍රාන්ත ක්‍රමයට මතක් කරලා තියෙනවා හේතු-ඵල දහමක් බුදු දහම කියලා කියන්නේ. හේතු-ඵල දහම ගැන කතා කරන කොට, අපි මේ ප්‍රත්‍යයන් ගැන කතා කරන කොට, අපි මේ විස්තර කරන්නේ. එතකොට හේතු-ඵල දහමක් තියෙනවා. එතකොට හේතු-ඵල දහම විවර කරලා තියෙන ප්‍රධාන ක්‍රම තුනක් ඇති බව ඔබට මතක් කරා මම.

එක ක්‍රමයක් තමයි, මොකක් ද, **චතුරායථිසත්‍ය ක්‍රමය**. දුකබ් සත්‍යය සමුදය සත්‍යය. මහණෙනි, දුකක් තියෙනවා නම් ඒ දුකට හේතුව සමුදය යි. දුක හට ගන්නා ආකාරය. එතකොට තණ්හාව දුකට හේතුව යි. එතකොට දුක කියන්නේ මොකක් ද? මේ ජාති-ජරා-මරණ ආදී දුක් ගොඩ යි. එතකොට මේ පඤ්චඋපාදානස්කන්ධය තමයි දුක. දුකට හේතුව තණ්හාව යි. කියලා අපි මේ කියන්නේ මොකක් ද? මේ කියන්නේ ත් හේතු-ඵල දහම යි. එතකොට ඒ දුකේ නිරෝධයක් තියෙනවා. ඒ ස්කන්ධයන්ගේ නිරෝධයක්. නිරෝධය කරන්න නම් තණ්හාව නිරුධ කළ යුතු යි. ඒ සඳහා මාග්ගියක් තියෙනවා, කියලා මේ හේතු-ඵල දහම මේ දුක නිවෙන මගත් බුදුරජාණන් වහන්සේ චතුරායථි සත්‍ය ක්‍රමයට පෙන්වුවා.

ඊට පස්සේ මේ පටිච්චසමුප්පාදය ක්‍රමය. ඒත් පෙන්නන්නේ දුක හට ගන්නේ නැති වෙනවා. අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාරා කියලා අර අපි දුකට හේතුව තණ්හාවයි කියලා කියපු එක පදයකින් කියපු එක, ඒක ඇතුළු විග්‍රහ කරනවා. තණ්හාව දුකට හේතුව නම්, ඒ තණ්හාව ඇති වුනේ කොහොම ද කියලා එක් කෙනෙක් බලා ගෙන හිටියොත් එයාට පෙනෙනවා වේදනාව. වේදනාව ඇති වුනේ කොහොම ද? අන්න එයාට හම්බ වෙනවා එතකොට ස්පඨිය නිසා. මෙන්න මේ විදියට එයාට යන්න වෙනවා. අන්න ඒ මේ හේතු-ඵල දහම විස්තර කරපු තවත් ක්‍රමයක් මේ පටිච්චසමුප්පාදය. අංග දොළහකින් අර තණ්හාව කියන එක ඉදිරියට අරගෙන, අංග දොළහකට බෙදලා තවත් තේරුම් ගන්න පහසු කරා. ඊළඟ හේතු-ඵල දහම තමයි. ඒකත් එතකොට හේතු-ඵල දහමයි.

ඊළඟ හේතුව තමයි මේ පඨාන ප්‍රකරණයේ තියෙන ප්‍රත්‍ය භාවය කියන එක. ප්‍රත්‍ය භාවය. එතකොට මම ඔබට දැන් මතක් වෙනවා ඇති දැන් මේ චතුරායථි සත්‍යය පටිච්චසමුප්පාද ක්‍රමයේ දී ඔබට මම මීට පෙර මතක් කරා. එතැන දී මේ ප්‍රත්‍ය ප්‍රත්‍යුප්පන්න ධර්මයන් ගත්තහම, හේතු-ඵල දහම කියන එකේ දී දෙකක් තියෙනවා. හේතුව හා ඵලය කියලා.

ඒකට අපි තව විදියකට කියනවා, හේතුවට කියනවා ප්‍රත්‍යය කියලා. ඵලයට කියනවා ප්‍රත්‍යුප්පන්න ධර්මය කියලා. ප්‍රත්‍යයෙන් හට ගත් ධර්මය කියලා. එතකොට ඒ ප්‍රත්‍ය හා ප්‍රත්‍ය-උප්පන්න ධර්මා ටික විතරයි ඉදිරි ක්‍රමවලින් පෙන්නන්න පුළුවන්. අවිද්‍යා පච්චයා සංඛාරා කිව්වහම අවිද්‍යාව නමැති ධර්මය නිසා සංඛාර නමැති ධර්මය හට ගන්නවා. සංඛාරය නමැති ධර්මය නිසා විඤ්ඤාණය නමැති ධර්මය හට ගන්නවා. ඉතින් එතකොට අපට මේකේ ශ්‍රධාවක් විතර යි තියා ගන්න

වෙන්නේ. ශ්‍රද්ධාවක් විතර යි. ඒකත් ඇති කෙනෙකුට. නිවන් දැකීමට. තික්‍ෂණ ප්‍රඥාවකින් ගවේෂණය නො කරන කෙනෙකුටත් ශ්‍රධාවෙන් හිත තබා ගත්තොත්, ඒත් මේ අංග ටික ගැලවිලා යනවා. ඒක හරි.

නමුත් ඇතැම් අයට ඒක ප්‍රමාණවත් මදි වෙන්න පුළුවන්. මොකද, අවිද්‍යාව නිසා සංඛාරය ඇතිවෙනවා කිව්වාට මේ අවිද්‍යාවෙන් සංඛාරය ඇති කරන්නේ කොහොමද කියන එක ඒ වාගේ නැහැ. ඒවා පිළිබඳව අපි පසුගිය දේශනාවල කතා කරා. නමුත් මේ පච්චයවිභවය හෙවත් මේ පටඨානයේ දී අන්න අර ක්‍රම දෙක ම අතහැරලා ඒ ධර්මය, ඒ උපන් ධර්මයේ හේතුව හා ඵලය කියන තැන තියෙන ඒ ධර්මය ධර්මය ටික හේතු-ඵල දහම ප්‍රත්‍යභාවයන් ප්‍රත්‍යශක්තින් අනුව විවර කරලා පෙන්නනවා.

අවිද්‍යාව නිසා සංඛාරය කියන කොට සංඛාරය උපදවන්න අවිද්‍යාව ප්‍රත්‍ය වෙන්නේ මොන ආකාරයකින් ද, කියන එක මේ පටඨාන ප්‍රකරණයේ පෙන්නන බව ඔබට මතක ඇති. ඒවා අපි දේශනා කරා. ඒවා හරි ප්‍රායෝගික යි. වැදගත්. ඒවා මේවා අපට තේරෙන කොට මේවා බොරු කියලා අපට සැක කරන්න දෙයක් නැහැ. ඉතින් අන්න ඒ නිසා ඒක වැදගත්. ඉතින් ඒ නිසා ඇත්තට ම හේතු-ඵල ධර්මාවය විග්‍රහ වෙන්නේ, පවතින්නේ ධර්මය ටිකක් එක්ක යි. ස්කන්ධ ධාතු ආයතන හෙවත් නාම-රූප චිත්ත චෛතසික ධර්මය එක්ක යි.

ඒකයි මේක ඉගෙන ගන්න කොට ම මේ පුද්ගලභාවයේ කියන එක ආත්ම දෘෂ්ඨිය ගැලවිලා යනවා, යම් ප්‍රමාණවලින්. තදභව වශයෙන් යටපත් වෙලා යනවා. මොකද, මෙතැන තියෙන්නේ මෙන්න මෙහෙම පැවැත්මක්. මොනවාද ඒ පවතින්නේ? පුද්ගලයෙක් පවතිනවා ද? දරුවෝ ඉන්නවා ද? ගෙවල්

දොරවල් තියෙනවා ද? නෑ. ස්කන්ධ ටිකකුයි පවතින්නේ. ස්කන්ධ ටිකකුයි නැති වෙන්නේ. ඒකට තව විදියකින් කවිඡානගොත්ත සූත්‍රයේ කිව්වේ දුක්ඛමෙව උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජංගි, දුක්ඛං නිරුප්පංගමානා නිරුප්පංගි. - දුකක් හට ගන්නවා. දුකක් නිරුද්ධ වෙනවා කියන ධර්මතාවයක් පමණයි තියෙන්නේ.

එතකොට මේකේ වැදගත් කොටස තමයි ප්‍රත්‍යය කියන කාරණාව. එතකොට ඒ බුදුරජාණන් වහන්සේ මේ ප්‍රත්‍ය භාවයන් හතරක් මතු කරලා මේ පටිච්ච සමුප්පාද විභව්‍යයේ පෙන්නනවා. එතකොට පච්චයවතුස්කය, හෙතුවතුස්කඛය, සම්පයුතතවතුක්ඛං, අඤ්ඤමඤ්ඤ වතුක්ඛං කියලා.

එතකොට අවිද්‍යාව, සංඛාරය උපදවන්න ප්‍රත්‍ය භාවයෙන් උපකාර කරනවා. හෙතුවතුක්ඛං කියලා කියන්නේ හේතු භාවයෙන් උපකාර කරනවා. සමුප්පයුක්ත භාවයෙන් උපකාර කරනවා. ඒ වාගේ ම අඤ්ඤමඤ්ඤභාවයෙන් උපකාර කරනවා කියලා මේ විදියට උපකාරකත්ව හතරක් පෙන්නනවා.

එතකොට ඒවාට අපි කියනවා මේ අර කියපු ක්‍රමයට වඩා තව විශේෂත්වයක් කරනවා පටිච්චසමුප්පාද විභව්‍යයේ ධර්මා ටික විතරක් පැහැදිලි කරන්නේ නැතුව ඒ ප්‍රත්‍ය ශක්තිය මතු කරලා පෙන්නනවා. ඉතින් අන්න ඒක තමයි මෙතැන තවත් සුවිශේෂී දෙයක්. කොහොම ද අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාරා අවිජ්ජා හෙතුකා කියලා ඒ විදියට පෙන්නනවා. අවිද්‍යාව සංඛාරය ඇතිවෙන්න සංඛාරයට අවිද්‍යාව හේතු භාවයෙන් උපකාර කරනවා කියලා මෙන්න මේ විදියේ ප්‍රත්‍ය ටිකක් තියෙනවා.

ඉතින් අපි ඇත්තට ම මේක එතකොට මේ කියන න්‍යායයන් දෙක ප්‍රධාන න්‍යායයන් දෙකක් තියෙනවා. එතකොට එකක් ගත්තොත්, අපි මෙතැන හෙතුවතුක්ඛං කියන එක ගත්තොත්

හේතු භාවයෙන් අවිද්‍යාව සංඛාරයේ උපදවන්න ප්‍රත්‍ය වෙනවා කියන එක අර න්‍යායයන් හතරෙන් ම පෙන්නනවා.

දැන් අපි මුලින් ම කතා කරේ අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාරා සංඛාර පච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණ පච්චයා නාමං. ඔන්න ඔය ක්‍රමයටත් විග්‍රහ කරනවා මේක. හේතු භාවයෙන් උපකාර යි. ඊට පස්සේ නාම පච්චයා ඡට්ඨායතනං කියලා නාම පච්චයා එස්සො කියලා මේ විදියේ අපි න්‍යාය හතරෙන් ම මේ කියපු ප්‍රත්‍ය ටික විස්තර කරනවා.

එතකොට අපි ගත්තොත් එක න්‍යායකට හතර ගණනේ ගත්තහම හතර වරක් හතර දහසයයි. එතකොට න්‍යායයන් දහසයකට විග්‍රහ වෙනවා මේවා දිගහැරියාම.

ඊට පස්සේ බුදුරජාණන් වහන්සේ මේ පටිච්චසමුප්පාදය මාතිකා කියලා කොටසක් අර ගෙන, මේ හේතු ප්‍රත්‍ය ආදී චතුෂ්ක ටික විග්‍රහ කරලා, මේ ක්‍රම න්‍යායයන් හතර පෙන්නලා, මේ තියෙන්නේ මාතිකා කියන කොටස යි. මාතිකා කියලා කියන්නේ පටිච්චසමුප්පාදයේ, නැවත අවධානයට ගන්න. මාතිකා කියලා කියන්නේ පටිච්චසමුප්පාදයේ පෙන්නපු අංග ටික යි.

අවිද්‍යා සංඛාර විඤ්ඤාණ නාම ඡට්ඨායතන එස්ස කියලා මේ විදියට මේ අපි දන්නවා පටිච්චසමුප්පාදයේ අංග දොළහක් තියෙනවා. අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාරා, සංඛාර පච්චයා විඤ්ඤාණං කියලා ජාති ජරා මරණ දක්වා අංග දොළහකින් තමයි සූත්‍ර ක්‍රමයට විග්‍රහ කරන්නේ. පටිච්චසමුප්පාදයේ මේ අංග දොළහ ම ගන්නේ නැතුව, ඒකචිත්තකෂණ නිසා මේවා ඒ ඒ ඇතැම් වෙලාවල් වලට ඒ අංග වෙනස් වෙනවා. දැන් කුසල් සිතක් උපදින කොට යි අකුසල් සිතක් උපදින කොට යි එක

ම අංග තියෙන්න බැහැ නේද. අකුසල් සිතක් වගේ ම අකුසල් සිත ඇතුළේ ලෝභ මූල සිතකුයි, ද්වේෂ මූල සිතකුයි හට ගන්න කොට මේකේ එක ම අංග තියෙන්න බැහැ නේද. එක ම අංග කිව්වහම ඒකේ ඇතැම් කොටස් වෙනස් වෙන්න ඕන. ඉතින් අන්න ඒ වාගේ ඒ අංග යම් යම් වෙනස් වීම් වෙලා තමයි ඒකච්ඡතකෂණව පටිච්චසමුප්පාදය හට ගන්නේ.

එතකොට මේකේ අංග නවයක් තමයි ප්‍රධාන වශයෙන් කතා කරන්නේ. එතකොට ඒවාගෙන් ගත්තහම දැන් මානිකා කියලා නැවත කොටසක් අවිජජා පච්චයා සංඛාරො කියලා, ඊට පස්සේ අවිජජා පච්චයා සංඛාරා, සංඛාර පච්චයා අවිජජා, විඤ්ඤාණ පච්චයා අවිජජා, කියලා මේ විදියට. දැන් මුලින් පටන් ගත්තේ අවිජජා පච්චයා සංඛාරා, ඊට පස්සේ සංඛාර පච්චයා අවිජජා, ඊට පස්සේ විඤ්ඤාණ පච්චයා අවිජජා, කියලා මේ විදියට එක් එක් අංග අවිද්‍යාවට ද ප්‍රත්‍ය වෙනවා කියලා, දැන් අපට අපි මුලින් දැන ගත්තේ අවිද්‍යාව නිසා සංඛාරය වෙනවා කියලා යි.

මොනවාද සංඛාරය කියලා කිව්වේ? අපට උපදින කුසල් සංඛාර, අකුසල් සංඛාර, පුඤ්ඤාභිසංඛාර, අපුඤ්ඤාභිසංඛාර, ආනෙඤ්ජ්ඤාභිසංඛාර. ඕවා නේද සංඛාර කියලා කිව්වේ. එතකොට ඒ කුසල් සිතක් හෝ අකුසල් සිතක් හට ගන්න අවිද්‍යාව ප්‍රත්‍ය වෙනවා. ඒ වාගේ ම මේ මානිකා කියන කොටසේ සංඛාරපච්චයා අවිජජා - මේ අවිද්‍යාව ඇති වන්නේ සංඛාරයේ හේතුවෙන් කියලා පෙන්නනවා. මේ විඤ්ඤාණය නිසා ද අවිද්‍යාව ඇතිවෙනවා. නාමරූප නිසා ද අවිද්‍යාව ඇතිවෙනවා කියලා අනික් පැත්තටත් පෙන්නනවා.

මේ විදියට අංග නවයක් අරගෙන පෙන්නන්න හේතුව තමයි, දැන් අපි කියමුකො එතැන ජාති ජරා මරණ කියන ඒවා

ගත්තහම උපාදාන දක්වා විතර යි පෙන්නන්නේ. උපාදාන පව්වයා හව පව්වයා ජාති. ජාති පව්වයා ජරාමරණං කියලා මේ අඤ්ඤාමඤ්ඤා චතුකකයේ පෙන්නනවා. මේ මානිකා ටික කරන කොට එතැන දී මේ ඇතුළත විග්‍රහය කරන්නේ උපාදානය දක්වා පමණ යි.

ඒකට හේතුව අඬකථාවේ කියලා කියන්නේ දැන් හව පව්වයා ජාති, ජාති පව්වයා ජරාමරණං කිව්වහම මේ ජරා මරණ කියන එක, ඒ වගේ ම ප්‍රියයන්ගෙන් වෙන් වීමේ, අප්‍රියයන් හා එක්වීමේ දුක්, ඒකච්ඡිකාසංකප්‍ත අපට පෙන්නන්න බැහැ. ඒක ධර්මතාවයක් වශයෙන් එතැන තිබුනාට ඒකච්ඡිකාසංකප්‍ත වෙන්වේ නැහැ. ජරාමරණං කියලා කිව්වේ දැන් ඇඟ රැලි වැටිලා, කොන්ද කුදුවෙලා මේ ඒකච්ඡිකාසංකප්‍ත වෙන දෙයක් නෙවෙයි නේද. අන්න ඒ නිසා යි.

ඒ වාගේ ම උපාදාන පව්වයා හවො කියලා කිව්වහම -ඒක අපි ඉදිරියේ දී විස්තර කරනවා. එතකොට හවය කියලා කිව්වහම, හවය කියන එක කම්හවය නේද. දැන් කම්ය එක සිතක් තුළින් හට ගන්නා අවස්ථාවකුත් තියෙනවා. නමුත් ජාතිය ඇති කරන්න, නැවත උපතක් සකස් කරලා දෙන කම්ය ගත්තොත්, ඒක සිත් බොහෝ ගණනක් ඉපදිලා තමයි ඒ හවය ඇතිවෙන්නේ.

එතකොට ඒ කම් පථයක් ඇතිවෙන්න නම් නැවත නැවත සිත් බොහෝ උපදින්න ඕන. ඉතින් අන්න ඒ නිසා ඒකච්ඡිකාසංකප්‍ත මේවා නො ගන්න හේතුව ජාති ජරා මරණ කියන දේවල් මේ ඒකච්ඡිකාසංකප්‍ත මේවා ඒ තරම් ම පෙනෙන්නේ නැති නිසා තමයි උපාදානය කියන තැනින් අවසන් කරනවා මානිකාවේ.

එතකොට ඒවා අපි පැහැදිලි කරලා දෙනවා. එතකොට එතැන ඉතින් අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාරො කියලා පටන් ගන්නා වගේ ම, සංඛාර පච්චයාපි අවිජ්ජා - අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාරා සංඛාර පච්චයා විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණං පච්චයාපි අවිජ්ජා කියලා, ඉතින් මේ විදියට විග්‍රහ කරනවා. ඒ කියන්නේ අපි සමහර විට කෙනෙක් දැනගෙන ඉන්නත් පුළුවන්. නො දැනගෙන ඉන්නත් පුළුවන්. මේ අවිද්‍යාව ඇති කරන්න සංඛාරය ද හේතු වෙනවා.

මෙතෙක් අපි දැනගෙන හිටියේ අවිද්‍යාව නිසා සංඛාරය ඇති වෙනවාය කියලා යි. නමුත් මේ හේතු-ඵල දහම ඇතැම් හේතු, ඵල ධර්මයා ගත්තහම ඇතැම් හේතු ඵලයක් ඇති කරනවා වගේ ම, ඒ ඵලය තවත් හේතුවක් ඇති කරන්න ද උපකාර කරනවා. ඒ නිසා තමයි කියන්නේ ඇතැම් ධර්ම ප්‍රත්‍ය ද වෙනවා, ප්‍රත්‍ය-උප්පන්න ද වෙනවා කියලා. ඇතැම් දේවල් හේතු ද වෙනවා. ඵලය ද වෙනවා. ඇතැම් දේවල් හේතු විතර යි වෙන්නේ. ඵලයට අත් වෙන්නේ නෑ කියනවා. ඉතින් අන්න ඒ කියන ප්‍රත්‍ය භාවයන් පිළිබඳ ව අපි දැන ගෙන ඉන්න ඕන. ප්‍රත්‍ය වෙන ආකාරය.

ඊට පස්සේ, ඒක මම විස්තර කරලා දෙනවා ඔබට. විස්තර කරනවා. විග්‍රහ කරනවා. මේ ප්‍රත්‍ය භාවයන් ඇතිවෙන්නේ කොහොම ද කියන එක පිළිබඳව. මේ හේතු චතුෂ්කය, සම්ප්‍රයුක්ත චතුෂ්කය, අඤ්ඤාමඤ්ඤා චතුෂ්කය, කියන මේවා වෙන වෙනම මම පැහැදිලි කරලා දෙනවා.

එතැන දී මම වෙනම පටිඨාන ප්‍රකරණය අර ගෙන මේ අභිධර්මයේ සියළු, මේ අභිධර්මභාෂ්‍යා කොටස් ටික විග්‍රහ කරලා තියෙන්නේ මේ න්‍යායයන් පදනම් කර ගෙන නිසා, ඒ ටික මම ඉස්සෙල්ලා විස්තර කරලා තමයි, ඒ න්‍යායයන් වලට යන්නේ. හේතුවතුෂ්කය කිව්වහම හේතුප්‍රත්‍යය දැනගෙන

ඉන්න ඕන අපි. සම්ප්‍රයුක්ත චතුක්කය කියන්නේ සම්ප්‍රයුක්ත ප්‍රත්‍යය දැනගෙන ඉන්න ඕන. ඒ කියන්නේ ප්‍රත්‍ය වෙන ආකාරය යි. හරි වටිනවා.

එතකොට ඒ ප්‍රත්‍ය හතරක් බුදුරජාණන් වහන්සේ එතැන විශේෂ ප්‍රත්‍ය හතරක් ගත්තේ. මේ ප්‍රත්‍ය ගැනීමෙන් අනික් සුවිසි ප්‍රත්‍ය ද බොහෝ සෙයින් මේවාට ඇතුළත් වෙනවා හා අපේ මේ ප්‍රඥාව මතු කර ගන්න දෘෂ්ඨිය අයින් කර ගන්න මේ ප්‍රමාණවත්. මොකද, වැඩි දුර අවශ්‍ය නම් පට්ඨාන ප්‍රකරණයෙන් ඉගෙන ගත හැකි නිසා තමයි මේ විදියට ප්‍රධාන ප්‍රත්‍ය හතරක් අරගෙන බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරලා තියෙන්නේ.

එතකොට අන්න ඒ ප්‍රත්‍ය වෙන ආකාරයන් පිළිබඳ ව, කොහොම ද හේතු ප්‍රත්‍යය කියන්නේ මොකක් ද? හේතු භාවයෙන් අවිද්‍යාව සංඛාරයට ප්‍රත්‍ය වෙන්නේ කොහොම ද? සම්ප්‍රයුක්ත ප්‍රත්‍යය කියන්නේ මොකක් ද? සම්ප්‍රයුක්ත භාවයෙන් කොහොම ද සංඛාරය ඇති කරන්නේ අවිද්‍යාව විසින්, කියලා අපි ඒවා පැහැදිලි කර ගම්මු.

දැන් මේ ඔබට පැහැදිලි කරන්නේ පටිච්ච සමුප්පාදයේ අභිධම්මාජනීය න්‍යායයන් සැකසිලා තියෙන ආකාරය යි. එතකොට අපි කිව්වා මේ **පච්චයචතුෂ්කං, හේතුචතුෂ්කං, සම්ප්‍රයුක්තචතුක්ඛං, අඤ්ඤමඤ්ඤචතුක්ඛං** කියලා න්‍යායයන් මෙතැන දහසයක් තියෙනවා. අර අවිද්‍යාවේ ක්‍රම හතරක් පෙන්නුවා ඔබට: මොකක් ද ඒ? සංඛාර පච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණ පච්චයා නාම, නාම පච්චයා ඡට්ඨායතනං කියලා ඒ විදියට ක්‍රම හතරක් ඔබට මතු කරලා දුන්නා.

එතකොට ඒ ක්‍රම හතර තමයි මේ තියෙන්නේ. ඊට පස්සේ ඒ න්‍යායයන් ටික පෙන්නලා විග්‍රහ කරලා, මේ පටිච්චසමුප්පාද විභවගයේ විභවගය පැහැදිලි කරලා දීලා, ඊට පස්සේ බුදුරජාණන් වහන්සේ ඔන්න ඒ න්‍යායයන් යටතේ පටන් ගන්නවා අකුසල නිද්දෙස.

දැන් අපි දන්නවා නේද සිත් ගැන මම ඒකයි ඉස්සෙල්ලා මතක් කලේ. අපි සිත් වශයෙන් අභිධම්මයේ ඉගෙන ගෙන තියෙනවා කුසල් සිත්, ඒ වාගේ ම අකුසල් සිත්, විපාක සිත් කියලා. එතකොට මේකේ අව්‍යාකෘත කියලා පෙන්නන්නේ. අව්‍යාකෘත කියලා කියන්නේ කුසල් වශයෙන් හෝ අකුසල් වශයෙන්, සඳහන් නො කරන ලද, නො ගන්නා ලද, කියන අර්ථයෙන් තමයි අව්‍යාකෘත කියලා කියන්නේ. අව්‍යාකෘත කියන එක දෙකට බෙදනවා විපාක අව්‍යාකෘත හා ක්‍රියා අව්‍යාකෘත කියලා. ඒ කියන්නේ විපාක සිත් හා ක්‍රියා සිත්. ඔබ දන්නවා විපාක සිත් කියන ඒවා කාටත් උපදිනවා. ඒ විපාක සිත්. එතකොට ඒ විපාක සිත් වලින් අපි ගත්තොත්, කාම ලෝකයේ උපදින විපාක සිත් තියෙනවා. රූප ලෝකයේ උපදින විපාක සිත් තියෙනවා. එතකොට භූමි වශයෙන් ඒ විපාක සිත් වෙනස් වෙනවා.

එතකොට දැන් අපි කියමුකො රූප ලෝකයේ උපදින රූපාවචර විපාක සිත්, කාම ලෝකයේ ඉන්නා අයට හට ගන්නේ නැහැ. හැබැයි රූප ලෝකයේ කුසල් සිත් කාම ලෝකයේ උපදවා ගන්න පුළුවන්. නමුත් රූප ලෝකයේ තියෙන විපාක සිත කාම ලෝකයේ දී කවදාවත් හට ගන්නේ නැහැ. ඒ වාගේ ම අරූප ලෝකයේ තිබෙන කුසල් සිත රූප ලෝකයේදීත් උපදවා ගන්න පුළුවන්. කාම ලෝකයේදීත් උපදවා ගන්න පුළුවන්. නමුත් අරූප ලෝකයේ තිබෙන විපාක සිත රූප ලෝකයේ හෝ අරූප

ලෝකයේ උපදින්නේ නැහැ. ඒක අරූප ලෝකයේ පමණයි උපදින්නේ.

එතකොට අන්න ඒවා පැහැදිලි කරලා දෙනවා. ක්‍රියා සිත් ඒවා. ඒ ක්‍රියා සිත් කියන ඒවා මනුස්සයන්ට උපදින ක්‍රියා සිත් තියෙනවා දෙකක්. ඒ තමයි, ඔබ අහලා ඇති පඤ්චද්වාරාවර්ජන ක්‍රියා සිත කියලා ඒ වාගේ ම මනෝද්වාරාවර්ජන සිත හෙවත් වොථපන සිත කියලා, සිතක් තියෙනවා. මනෝද්වාරයේ දී මනෝද්වාරාවර්ජන සිත කියලා කියනවා. ඒ වාගේ ම පඤ්චද්වාරයේ දී. පඤ්චද්වාරය කියලා කියන්නේ අපි ඇහැ-කන-නාසය-දිව-ශරීරය කියන මේ ආයතන හයෙන් ද්වාර පහට තමයි පඤ්චද්වාර කියලා කියන්නේ. එතකොට මේ ආයතන පහෙන් අරමුණක් ගන්න කොට ඒ අරමුණ තුළින් අපට කුසල් අකුසල් ඇති කරලා දෙන්න උපකාර කරන එක ක්‍රියා සිතක් තමයි. පඤ්චද්වාරාවර්ජන සිත.

අනිත් එක තමයි වොථපන සිත කියලා කියන්නේ. එතකොට ඒ අපි ඇහෙන් අරමුණක් අර ගෙන සිත් උපදිනවා. එතකොට එතැන ක්‍රියා සිතක් තියෙනවා. මනෝද්වාරය කියලා කියන්නේ මනසින් අපි අරමුණු ගන්නවා. මනස ද්වාරය කර ගෙන. අපි අරමුණු ගන්න කොට, එතකොට ක්‍රියා සිතක් වශයෙන් මනෝද්වාරාවර්ජන සිත තියෙනවා. ඒක කාටත් උපදිනවා. ඒ ක්‍රියා සිත් තුන. ඒවාට ක්‍රියා සිත් කියලා කියන්නේ නෙවකුසලං නා අකුසලං නව කමම විපාකං කියලා ක්‍රියා සිත විග්‍රහකරන්නේ. කුසලත් නොවුනු - නෙව කුසලං නා අකුසලං - කුසලත් නොවන, අකුසලත් නො වන, කමී විපාකත් නොවන, සිත් කොටසක් තියෙනවා.

දැන් අපි කුසල් සිත් පිළිබඳව, අකුසල් සිත් පිළිබඳව දන්නවා. විපාක සිත් පිළිබඳව දන්නවා. විපාක සිත් කියන්නේ කමියට අනුව හට ගත්තු විපාකයක්. එතකොට ඒ විපාකය අපට, අපට වෙනස් කරන්න බැහැ. ඒක කමියට අනුව ලැබෙන දෙයක්. එතකොට කුසලය අකුසලය අපට වෙනස් කරන්න පුළුවන්. හැබැයි කුසලයට හෝ අකුසලයට ලැබෙන විපාකය අපි කුසලයක් හෝ අකුසලයක් කරා නම් ඒ විපාකය අපට එනවා. ඒක තමයි ලෝකයේ ධර්මතාවය. කමී නියාමය කියන්නේ ඒක තමයි. අකුසලයක් කරොත් ඒකට අනිෂ්ඨ විපාක තියෙනවා. එතකොට විපාකය නැති කරන්න පුළුවන් කමක් නැහැ.

නැති කරන්නත් පුළුවන්. ඒක මේ ආයතී අෂ්ඨාංගික මාගීයෙන් විතරයි නැති කරන්න පුළුවන් කම තියෙන්නේ.

එතකොට මේ කුසල් සිත් අකුසල් සිත් විපාක සිත් ගත්තහම, එදා මම කතා කරේ අව්‍යාකෘත කියන කොට, ක්‍රියා අව්‍යාකෘත කියන ඒවා, ක්‍රියා සිත් කියන ඒවා පෘතග්ජනයන්ට ත්, රහතන් වහන්සේලාට ත්, මේ පඤ්චාලාවර්ජන සිත මනෝද්වාරාවර්ජන ක්‍රියා සිත, වොථපන ක්‍රියා සිත, කියන එක හට ගන්නවා. එතකොට වොථපන සිත යි මනෝද්වාරාවර්ජන සිත යි, දෙක ම, එක ම සිතෙන් කරන කෘත්‍ය දෙකක් නිසා ඒක එක ක්‍රියා සිතක් හැටියට ධර්මයේ පෙන්නනවා.

ඊළඟ ක්‍රියා සිත **හසිකුප්පාද සිත** යි. ඒක රහතන් වහන්සේලාට පමණක් උපදින ක්‍රියා සිතක්. සිතහ පහළ කිරීම සඳහා උපදින සිතක්. ඒකත් ක්‍රියා සිතක්.

එතකොට ක්‍රියා සිත කියලා කියන්නේ මොකක් ද? ඔබ ධම්මසංඝනිය විභංගයේ ගත්තහම ඒ හැම එකක ම මේ ක්‍රියා සිත් පිළිබඳ ව විභංගප්‍රකරණය, ධම්මසංඝණිය ආදී අභිධම්ම

පිටකය පුරාවට මේවා තියෙනවා. ඒවා තවත් ගොඩක් පැහැදිලි කරලා තියෙනවා පටයානයට යන කොට මේ ක්‍රියා සිත් පිළිබඳ ව ගොඩක් පැහැදිලි කරලා තියෙනවා.

එතකොට ඒ ක්‍රියා සිත් හට ගන්නා ආකාරය එතකොට මේවා කුසලත් නොවුනු, අකුසලත් නොවුනු කමී විපාකත් නොවුනු සිත් කවදාවත් පෘතග්ජනයන්ට උපදින්න බැහැ. ඒක අපි නුවණින් තේරුම් ගත්තහම කාටත් පැහැදිලි වන එකක්. මෙහෙම සිත් කොටසක් තියෙන බව අපි දන්නවා. ක්‍රියා සිත් කියලා. හැබැයි ඒවා බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්නලා තියෙනවා, නෙවකුසලං නා අකුසලං නත්ති කමිම විපාකං කියලා තමයි පෙන්නන්නේ. උන්වහන්සේ ඒක මාතෘකාවලට කරන්නේ රූපාරම්මනං වා සද්දාරම්මනං වා ගන්ධාරම්මනං වා රසාරම්මනං වා පොඨබ්බාරම්මනං වා යං යංශ වා පනාරම්ම නෙව කුසලං නා අකුසලං න ච කමිම විපාකං කියලා සොමනස්ස සහගත ඥාන සම්ප්‍රයුක්ත අසංඛාරික ක්‍රියා චිත්තං උප්පන්නං භොති කියලා. ඔන්න ඔය විදියට ක්‍රියා සිත් විග්‍රහ කරනවා.

මේකේ ඇතැම් පදවල යම් මොනවා හරි බහු වචන එක වචන ආදී යමක් වෙනස් වන්න පුළුවන්. නමුත් අර්ථය වෙනස් වෙලා නැහැ.

එතකොට මේ ක්‍රියා සිත් පිළිබඳ වත් අපි යම් ප්‍රමාණයකට දැනගෙන සිටිය යුතු යි. මොනවාද ක්‍රියා සිත් කියන්නේ කියන එක. ඒකයි මම මේක පොඩ්ඩක් මේ වෙලාවේ මතු කරන්න උත්සාහවත් වුනේ.

එතකොට ඒ ක්‍රියා සිත් පාතග්ජයන්ට ක්‍රියා සිත් අර විදියට දෙකක් තියෙනවා. රහතන් වහන්සේට පමණයි අනික් ක්‍රියා සිත් හට ගන්නේ.

එතකොට ක්‍රියා සිත්වල ස්වභාවය අපි තේරුම් ගත්තොත්, කුසල ත් නොවුනු, අකුසල ත් නොවුනු කම් විපාක ත් නොවුනු. ඒවා කවදාවත් පාතග්ජනයන්ට හට ගන්න බැහැ. දැන් අපි කියමු සෝවාන් කෙනෙකුට, සෝවාන් කෙනෙකුට හට ගන්න පුළුවන් ද? බැහැ. සකාදාගාමී අනාගාමී කෙනෙකුට හට ගන්න බැහැ. මොකද, සෝවාන් කෙනෙකුට කුසල ත් නොවුනු, අකුසල ත් නොවුනු කම් විපාක ත් නොවුනු සිත් උපදින්නේ නැහැ. ඇයි? සෝවාන් පුද්ගලයාට තවම සංයෝජන තියෙන නිසා. කෙලෙස් යම් ප්‍රමාණවලින් තියෙන නිසා, ඒ සෝවාන් ආයඨියන් වහන්සේටත් අකුසල් සිත් උපදින්න පුළුවන්. කුසල් සිත් උපදින්න පුළුවන්. විපාක සිත් උපදින්න පුළුවන්.

ඒ නිසා ඒ අකුසල්වල ප්‍රබේධ තියෙනවා. කුසල්වල ප්‍රබේධ තියෙනවා. ඒ අනුව. එතකොට මේ කුසල් හෝ අකුසල් හෝ සියල්ල නැති කර කොයි උතුමාණන් වහන්සේ ද? මහ රහතන් වහන්සේ යි. සම්මා සම්බුදුරජාණන් වහන්සේ යි. පසේ බුදුරජාණන් වහන්සේ යි. එතකොට උන්වහන්සේලාට කුසල් සිත් හට ගන්නේ නැහැ. අකුසල් සිත් හට ගන්නේ නැහැ. උන් වහන්සේලාට මේ ක්‍රියා සිත් උපදිනවා. එතකොට ඒ උපදින තැන් හා ඒ උපදින්නේ කොහොම ද, ඇයි උපදින්නේ කියන කාරණා වශයෙන් නම් අපට, ප්‍රශ්න වශයෙන් ඒවා වෙනම දේශනාවක් වශයෙන් කතා කරන්න පුළුවන්. ඒක මොකද, ගොඩක් දිග, විස්තර කළ යුතු මාතෘකාවක්. ඉතින් ඒ නිසා ක්‍රියා සිත් කාම ලෝකයේ ඉන්න පාතග්ජන රූප ලෝකයේ හා අරූප ලෝකයේ ඉන්න පාතග්ජනයාට හට ගන්න බැහැ. එයට හේතුව තමයි ඒ ක්‍රියා සිත්වල ස්වභාවය අධ්‍යයනය කරාම,

කුසලත් නොවුනු, අකුසලත් නොවුනු, කමී විපාකත් නොවුනු දේවල්. කමීයක විපාකයක් වෙන්න ත් බැහැ. අපට එක්කෝ කමීයක විපාකයක්. එහෙම නැත්නම් කුසල්. එහෙම නැත්නම් අකුසල්. ඔව්වරයි උපදින්න පුළුවන්.

ඉතින් අන්න ඒවා අපට ඒ පටඨානප්‍රකරණයේ පැහැදිලිව සඳහන් වෙලා තියෙනවා තැන් තැන් වල මේ ක්‍රියා සිත්, රහතන් වහන්සේලා අරහා ක්‍රියා චිත්තං උප්පාදෙනබ්බං කියලා මේ විදියට පෙන්නලා තියෙන අවස්ථා ත් තියෙනවා.

ඉතින් එතකොට මේ අපි කතා කරන්න ගියේ බුදුරජාණන් වහන්සේ පටිච්චසමුප්පාදය, අපි නැවත කියමු. ඒ ටික ඔබට දැනුමට මම සඳහන් කලේ. මොකද, මේවා ඉගෙන ගන්න තියෙන්නේ සිත් සමග නිසා. එතකොට සිත් අනුව තමයි පටිච්චසමුප්පාදය විග්‍රහ කරලා තියෙන්නේ. ඒ නිසා. එතකොට බුදුරජාණන් වහන්සේ අකුසල නිර්දේශය වශයෙන් අකුසල සිත් දොළහක් පෙන්නනවා. ඒ අකුසල් සිත් දොළහෙන් එක එක සිතක් අර ගෙන අකුසල් සිත් දොළහ යි, ලෝභ මූල සිත් අට අරගෙන, ඒ එක සිතක් අරගෙන, එක සිතක් උපදින්නේ කොහොම ද කියලා සතර ක්‍රමයේ ම හෙවත් මේ ක්‍රම දහසයට ම පෙන්නනවා. මේ ලෝභ මූල කියන සිතට හේතු භාවයෙන් උපකාරය කරේ කොහොම ද? සම්පයුත්ත භාවයෙන් උපකාර කරේ කොහොම ද? අඤ්ඤාමඤ්ඤා භාවයෙන් උපකාර කරේ කොහොම ද? මේ ලෝභ මූල සිතට කියලා පෙන්නනවා. එතකොට අර න්‍යායයන් හතරෙන් ම විග්‍රහ කරනවා.

එතකොට අකුසල් සිත් ටිකත්, අකුසල් සිත් අපි දන්නවා කාමාවචර කුසල් සිත් අට යි, රූපාවචර පහයි, අරූපාවචර හතර යි. ලෝකොත්තර හතර යි. එතකොට මෙන්න මේ ටිකත්, පටිච්චසමුප්පාදයේ කාමාවචර කුසල සිතක් ගත්තොත්

සෞමනස්ස සහගත ඤාණසම්පයුක්ත අසංඛාරික සිත, කියන එක අපි ගත්තොත්, අපට දන් දෙන කොට සිල් රකින කොට ආදී වශයෙන් ඒ සිත් තමයි අපට උපදින්නේ. එතකොට මේ අභිධම්මය නො දන්නා අය මේක බරක් ගන්න එපා. ඔබ ඒක හෙමිහිට ඉගෙන ගන්න. නමුත් අපට මේ විදියට කුසල් සිත් උපදිනවා කියලා අපි කවුරුත් අහලා තියෙනවා. ඒ සිත් නම් කරපු එක යි මෙතැන කරලා තියෙන්නේ. එතකොට අභිධම්මය දන්නා අයට මේවා පහසු යි. එයාලාට මේවා බර නෙවෙයි. ඉතින් එතකොට ඒ අකුසල් සිත් ටික මේ හට ගන්නේ කොහොම ද කියලා පටිච්චසමුප්පාදයෙන් පෙන්නනවා. අව්‍යාකෘතය අර විදියට විපාක අව්‍යාකෘත, දැන් අපට විපාක සිත් ගත්තහම වකඬු විඤ්ඤාණ, සෝත විඤ්ඤාණ, ආදී විපාක සිත් තියෙනවා. මහා විපාක සිත් අටක් කියලා අපට ප්‍රතිසන්ධි වශයෙන් ලැබෙන, කෙනා කෙනාට ලැබෙන සිත් තියෙනවා. එතකොට ඒ විපාක සිත් හට ගන්නේ කොහොම ද මේ පටිච්චසමුප්පාදයට අනුව? එතකොට අහේතුක විපාක සිත් තියෙනවා. සහේතුක විපාක සිත් තියෙනවා ඒවා. වක්ඬු විඤ්ඤාණ ආදී විපාක සිත්. ඒ වකඬුවිඤ්ඤාණ සිතක් උපදින කොට ඒ සිතේ හට ගත්ත පටිච්චසමුප්පාද ක්‍රමය මොකක් ද? ඒ සිත හට ගන්න කොට, ඒ සිතේ තියෙන අංග, පටිච්චසමුප්පාද අංග මොනවා ද කියලා. හොඳට දිග හැරලා පෙන්නනවා. වකඬුවිඤ්ඤාණ සිත ගත්තහම, දැන් අපි පැහැදිලිව දන්නවා නේද වකඬුවිඤ්ඤාණ සිත ගත්තහම තනි කරලා, ඒක කමියට අනුව ලැබිවිචි විපාකයක්. ඒක අහේතුක විපාකයක්. එතකොට අහේතුක කියලා කියන්නේ හේතු කිසිවක් නැහැ. මොනවාද හේතු කියලා කියන්නේ? හේතුව අපි සඳහන් වෙනවා, ලෝභ ද්වේශ මෝහ. ඊට පස්සේ අලෝභ අද්වේශ අමෝහ. ඔය හේතු. එතකොට මේ ලෝභ ද්වේෂ මෝහ හෝ අලෝභ අද්වේශ අමෝහ හේතු කිසිවක් යම් සිතක

නැතිනම්, ඒ සිතට කියනවා අහේතුක සිතක් කියලා. ඒ සිත්වලින් කිසි ම වැඩක් නැහැ. ඒක නිසා මේ අහේතුක සිත් කියන ඒවා කමියට අනුව ලැබෙන දේවල්. ඒ වගේ සිතක් තමයි වකඩුවිඤ්ඤාණ සිත කියන්නේ. එතකොට ඒ සිතේ හේතු නැතිනම්, එතැන අවිද්‍යාව තියෙනවා. එතැන කියපු වෙදනා පච්චයා තණහා කියපු එක තියෙනවා. මේවා අපට බලා ගන්න පුළුවන්. ඒ අංග වෙනස් වෙන හැටි. කොහොම ද ඒවා සැකැසෙන්නේ? මොනවාද ඒවා එතැන ඉපදිලා තියෙන්නේ? මොන අංග ද ඉපදිලා තියෙන්නේ? කියන එක මේ විපාක සිත් ගැන කතා කරන කොට ඒ විපාක සිත්වලින් පුළුවන්.

ඊට පස්සේ ක්‍රියා සිත් පිළිබඳව කතා කරනවා. ඒ රහතන් වහන්සේලාට උපදින ක්‍රියා සිත් හා පාතග්ජන අපට උපදින ක්‍රියා සිත් ටිකක් තියෙනවා. පඤ්චද්වාරාවර්ජිත සිත. ඒ වාගේ ම මනෝද්වාරාවර්ජිත ක්‍රියා සිත. එතකොට ඒවා උපදින ආකාරය කොහොම ද පටිච්චසමුප්පාදය මේ කියන ඒ හිත උපදින කොට තියෙන අංග මොනවා ද කියලා. ඊට පස්සේ පොදුවේ කුසල විපාක මූලකං අකුසල විපාක මූලකං කියලා තව කොටසක් පෙන්වනවා. එතකොට කුසල් සිත් හැම එකකට ම අවිද්‍යාව ප්‍රත්‍ය වෙනවා. ඒක ඊළඟට පෙන්වනවා. අකුසල් සිත් හැම එකකට ම අවිද්‍යාව ප්‍රත්‍ය වෙනවා. එතකොට මේ චක්‍රය හැම එකකට ම ප්‍රත්‍ය වෙන ආකාරය පෙන්වනවා. දැන් අපි ඒක පෙන්වනවා සූත්‍ර ක්‍රමයේදී. දැන් අපි පැහැදිලිව දන්නවා අකුසල් සිතක් උපදින්න නම් අවිද්‍යාව ප්‍රත්‍ය වෙනවා කියලා. දැන් එතකොට මෙතැන කතා වෙන්නේ සාමාන්‍ය අපි මේ පොදුවේ අර ගෙන නානා චිත්තක්‍ෂණ වශයෙන් නෙවෙයි. ඒකක් සිතක් තුළ. එතකොට ඒ කුසල් සිත ඇතුළේ අවිද්‍යාව තියෙනවා ද? එහෙම නැතිනම් අවිද්‍යාව කුසල් සිතක්

උපදින්න ප්‍රත්‍ය වෙන්තේ කොහොම ද? කියන මෙන්න මේක තියෙනවා. බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා කුසල් සිතක් උපදින්නත් අවිද්‍යාව ප්‍රත්‍ය වෙනවා. සමහර විට ඔබට රූපාවචර ධ්‍යාන සිතක් උපදින්නත් අවිද්‍යාව ප්‍රත්‍ය වෙනවා කියන කොට, ඒ කොහොම ද වෙන්තේ කියලා ප්‍රශ්නයක් එන්න පුළුවන්. නමුත් ප්‍රත්‍ය වෙන ආකාරය අපි සමහර විට දැන ගෙන තියෙන්නේ එක විදියක් පමණ යි. ප්‍රත්‍ය වීම් විවිධ යි. නානාත්වයෙන් ප්‍රත්‍ය වීම් තියෙනවා. ඒවා පිළිබඳව අපි ඊළඟ සතියේ කතා කරනවා.

ඉතින් එතකොට ඔන්න ඔය විදියට බුදුරජාණන් වහන්සේ මේ මාතෘකා පද ගත්තහම, මම මේ අද විස්තර කරේ පටිච්චසමුප්පාදයේ මාතිකා පද ටික යි. පච්චයචතුකකං හෙතුවතුකකං ආදී වශයෙන් විග්‍රහ කරලා කුසලනිද්දේස අකුසලනිද්දේස, කුසල නිද්දේස අව්‍යාකතනිද්දේස, කුසලවිපාකමූලක නිද්දේසය අකුසලවිපාකමූලක නිද්දේසය වශයෙන් ඔය ටික තමයි පටිච්චසමුප්පාදයේ අපට තේරුම් කර ගන්න, කතා කර ගන්න තියෙන්නේ. ඉතින් මේවා ඒ සිත් අසුනවය ම එකින් එක අර ගෙන කතා කරන්න අවශ්‍ය නැහැ. එක සිතක් ගත්තහම කුසල් සිත් ගත්තහම, කුසල් සිත් එකක් ගත්තහම ඒක ප්‍රමාණවත් ඉතුරු සිත් ටික තේරුම් ගන්න. අකුසල් සිතත් ඒ වාගේ යි. ඉතින් ඒ විදියට තමයි මේ පටිච්චසමුප්පාදය අපට ඉදිරියට කතා කරන්න තියෙන්නේ. නමුත් මේකේ අපි මේ ඔබ මේ දේශනාව නැවත නැවත අහලා, මේකේ වැදගත් කොටස් තියෙනවා. අපි පටිච්චසමුප්පාදය ඇයි ඉගෙන ගත යුත්තේ? කියන එක. ඒ ඉගෙන ගැනීම නිසා අපට ඇතිවෙන ලාභය මොකක් ද? ඉගෙන ගත්තහම, ඉගෙන නො ගත්තොත් අපට වෙන හානිය මොකක් ද, කියන මේ කාරණා පිළිබඳව අපි වටහා ගත යුතු

යි. ඒ යම් අවබෝධයක් මේ පටිච්චසමුප්පාද විහඬියේ මෙන්න මෙහෙම යි දේශනා කරලා තියෙන්නේ කියලා යම් ඔබ අදහසක් ඇති කර ගෙන, අවබෝධයක් ඇති කර ගෙන, අපි මේ දේශනා මාලාවට ප්‍රවිෂ්ඨ වෙමු. අන්න ඒ සඳහා යම් ඔබට වැටහීමක් ඇති කර ගන්න අද, මම මේ ආරම්භ කල දේශනාව වශයෙන් උත්සාහවත් වුනේ.

ඉතින් ඒ නිසා මේ වෙලාවේ දී අපි මේ පැමිණ ඉන්න අයට මේ දේශනාවේ තියෙන ගැටලු හෝ තමන්ට ඇතිවෙලා තියෙන ගැටලු ගැන සාකච්ඡා කරන්න අවස්ථාව ලබා දෙමින් මේ දේශනාව මම අවසන් කරනවා.

හැම දෙනාට ම තෙරුවන් සරණ යි.

ලලිත් මහතා (අපැහැදිලියි) :- ස්වාමීන් වහන්ස, ඔබ වහන්සේ සූත්‍රාන්තරාජනීය පටිච්චසමුප්පාදය විග්‍රහ කරපු තැන කරුණු කිහිපයක් පැහැදිලි කර ගන්න යි මම කැමැති. මේ මාතිකා වශයෙන් ඔබ වහන්සේ සතර ආකාරය අපට කියලා දුන්නා. ... පැහැදිලි කරලා දුන්නා. ... අඤ්ඤාමඤ්ඤා චතුක්කය වශයෙන්. ඒ වාගෙම ඔබ වහන්සේ අපට පැහැදිලි කරා වෙනස් ආකාරයෙන් සංස්කාරවලට අනුකූලව මේ පැහැදිලි කිරීම් වෙනස්ව මේ කරුණු තේරුම් ගන්න ඕනෑය කියලා. කුසල් සිත් විදියට, අකුසල් සිත් විදියට, ඒ විදියට. අපට ඒවා තව දුරටත් පැහැදිලි කර ගන්න පසු කාලයක පුළුවන් වේවි. ස්වාමීන් වහන්ස මේකේ මේ ඡට්ඨායතනය ශබ්දායතනය කියන ...

යෙදුණු තැන්වල ඒ ... පැහැදිලි කර ගන්නේ කොහොම ද ස්වාමීන් වහන්සේගෙන් මතක් කරලා දෙන්න පැහැදිලි කරලා දෙන්න. සළායතන ඡත්තායතනය කියන දෙකේ යම්කිසි වෙනසක් තියෙනවා ද කියන කාරණාව. විශේෂයෙන් ම ස්වාමීන් වහන්ස, ... මම හිතන්නේ හේතු වතුක්කයේ පැහැදිලි කරන තැනක අපි පොතේ පතේ දැකලා තියෙන යං චිත්තං මනෝ මානුසං භදයං ... මනිඤ්ඤං විඤ්ඤාණං ... ඒ විදියට ඡට්ඨායතනය පැහැදිලි කරන වගේ තැනක් ... මම විශේෂයෙන් ම මේක අහන්නේ, ... මම කලින් ... ඇහුවවා වෙනත් මහත්මයෙක් ... සම්බන්ධව ... ඔය ගැන අපෙන් අහලා ... ආයතීයන් වහන්සේලාට ආයතී පටිච්චසමුප්පාදය අයිති කොටස් මේකේ වෙනම තියෙනවා ඒ වාගේ දෙයක්. ... ස්වාමීන් වහන්ස ගොඩක් දේවල් අපට ඉගෙන ගන්න තියෙනවා. ... ආරම්භක වශයෙන් ස්වාමීන් වහන්ස, ඒ කොටසත් පොඩ්ඩක් පැහැදිලි කරලා දෙන්න.

ස්වාමීන් වහන්සේ :- හා හොඳයි අපි ලලිත් මහත්මයා කියපු ඒ ප්‍රශ්නවලට අපි ඉදිරියේ දී දීඝීව විස්තර කරනවා. ඒවා පිළිබඳව. ඡට්ඨායතනය කියන්නේ මොකක් ද කියන එක. දැන් එතැන ඡට්ඨ කියනකොට අපි පාලි දන්න අය දන්නවා හය කියන එක. ඡට්ඨායතනං කියනකොට හයවෙනි ආයතනය, මොකක් ද හයවෙනි ආයතනය? චක්ඛායතන, සෝත්තායතන, ඝාණායතන, ජීව්හායතන, කායායතන, මනායතන. එතකොට හයවෙනි ආයතනය කියන එක අපට ගන්න පුළුවන්. මනායතනය කියන එක තමයි මේතැන ඡට්ඨායතනය කියලා කියන්නේ. සළායතන කිව්වහම ඒක සළායතන, ශබ්දායතන කියලා මේ විදියට විග්‍රහ කරලා තියෙනවා. එතකොට සළායතන කිව්වහම ආයතන හයක්. හයක් කියන එක.

එතකොට වකබු සොන සාණ ජීවිතා කාය මන කියන ආයතන හය ම ප්‍රත්‍ය වෙනවා. එහෙම නැතිනම් ඒ ආයතන හය උපදින්න ම ප්‍රත්‍ය වෙනවා. නාමරූප පච්චයා සළායතනං කිව්වහම ඒ නාමරූප දෙක ආයතන හයට ම ප්‍රත්‍ය වෙනවා කියන එක. නාමරූප පච්චයා ඡට්ඨායතනං කිව්වහම නාමරූප දෙක උපකාර කරන්නේ හයවෙනි ආයතනයට උපකාර කරනවා. මොකක් ද හයවෙනි ආයතනය, මනායතනය යි. ඒ නිසා තමයි මනායතනය කියන එක විග්‍රහ කරන කොට ඒ ධර්මයේ ම අපට සඳහන් වෙනවා, මනො මානසං හදයං පඤ්ඤාං විඤ්ඤාණං කියලා මේ විදියට මනිඤ්ඤං මනො විඤ්ඤාණං, මනො විඤ්ඤාණං ධාතු, කියලා ඔය විදියේ දිග විස්තරයක් තියෙනවා. එතකොට එක ම හිත තමයි මේ විවිධ නම්වලින් පෙන්නන්නේ. විවිධ අථවලින්. හදයං, මනො, මානසං කියලා මේ ඔක්කෝ ම ඒ පද ව්‍යඤ්ජනයන්ගේ නානාත්වයක් මිසක වෙන මිසක් සිත් හෝ, වෙන මිසක් අයට උපදින සිත් කියන එක නෙවෙයි. ඒ මනායතනය බුදුරජාණන් වහන්සේ කෙනා කෙනාට තේරුම් ගැනීම සඳහා විවිධ ආකාරයෙන්, විවිධ කියන්නේ අථවලින් එක ම හිත පෙන්නලා තියෙනවා. ඔබට ඔයට ඉස්සෙල්ලා මම මතක් කරලා තියෙනවා, බුදුරජාණන් වහන්සේගේ පද ව්‍යඤ්ජනයන් කියන දේවල්, ධර්මය, එක ම ධර්මය විවිධ නම්වලින් පෙන්නලා තියෙනවා. එක ම ධර්මය විවිධ නම්වලින් පෙන්නලා තියෙනවා. ඒ වාගේම තමයි ඔය කියන එක. ඒ නිසා දැන් ඒ වාගේ ම එක ම නමින් විවිධ ධර්ම පෙන්නලා තියෙනවා. වෙනත් වාගේ ධර්ම එක ම නමින් පෙන්නලා තියෙනවා. අපි උදාහරණයක් වශයෙන් ගත්තොත්, ස්කන්ධ කිව්වොත් සීලස්කන්ධය, ඒ වාගේ ම රූපස්කන්ධය, කිව්වොත් මෙතැන ස්කන්ධ. සීලස්කන්ධය රූපස්කන්ධ එතකොට සංස්කාරස්කන්ධ, වේදනාස්කන්ධ, කිව්වහම දැන් ස්කන්ධ

රූපස්කන්ධ කිව්වහම හැබැයි මේ ස්කන්ධ නම දීලා තියෙන්නේ වෙනත් වෙනත් ධර්මවලට යි.

එතකොට එක ම නම විවිධ අර්ථවල දේශනා කරලා තියෙනවා. ඒ වාගේ ම විවිධ වචනවලින් එක ම දේ දේශනා කරලා තියෙනවා. එතකොට ඒ විදියට තමයි දැන් ඔය කියපු මනෝ මානසං හදයං පණ්ඩරං ඒ වාගේ ම තව සතිය අනුස්සති පටිස්සති ඵරණතා ධාරණතා අපිලාපණතා කියන්නේ සතිය පිළිබඳ ව. සිහි කරන බවක්, සිහි කිරීමක්, දරා ගැනීමක්, නැවත ධාරණා සිහි කරන බවක්, කියලා මේ විදියට සතියේ ඒ කෘත්‍යය අනුව එක ම ධර්මයට විවිධ නම් දීලා තියෙනවා. එතකොට ඒක තමයි අපට ඒ ඡට්ඨායතනය කියන එකේ විවිධ නම් දීලා තියෙන්නේ. එතකොට අපි ඡට්ඨායතන කියලා සඳහන් කලේ හයවෙනි ආයතනය මනායතනය යි. එතකොට අවිජ්ජා විඤ්ඤාණ පච්චයා ඡට්ඨායතනං කියලා ඒ ධර්මයේ සඳහන් වෙලා තියෙන්නේ. එතකොට ඒ විඤ්ඤාණය හයවැනි ආයතනයට උපකාර වෙනවා කියන එක යි එතැන ඡට්ඨායතන කියලා කිව්වේ. ඒවා අපි ඉදිරියේ දී අපි දීඝිව විස්තර වශයෙන් කතා කරමු.

තෙරුවන් සරණ යි.

විශාඛා මහත්මිය (අපැහැදිලියි) :- අවසර යි. තෙරුවන් සරණ යි ස්වාමීන් වහන්ස. මට මේවා ... භාවිතා කරන කොට ඒ ගැන මට හිතෙන ප්‍රශ්නයක් තමයි. දැන් අපි විද්‍යා කරනවා නේද පළිඋපාදානස්කන්ධයේ උදය-වැය බලන්න කියලා නේද

තියෙන්නේ පුළුවන් නම්. ඉතින් එතකොට ඒකේ අහලා තියෙන්නේ ඉති රූපං ඉති රූපස්ස සමුදයො - ඒ කියන්නේ ඒ පහේ වෙන වෙන ම අර ගෙන බලනවා නේද සමුදය යි වැය යි බලන්න කියලා තියෙනවා නේද. එතකොට දැන් මට නම් නිකම් අහුවෙන්නේ අර පහන දැන් දකිනකොට මේ හේතුව දැන් මේ රූපය යි චක්ඛවිඤ්ඤාණය යි. එහෙම ඒ කියන්නේ එක එක එහෙම දකිනවා මිසක් මට නම් ටිකක් අමාරුයි මේ ඉති රූපං - මෙන්න මේක යි රූපය. මෙන්න මෙහෙමයි රූපය ඇතිවෙන්නේ කියලා විස්තර විදියට ටිකක් බලන කොට ඒ කියන්නේ බලන්නේ කොහොම ද කියලා ඒකේ නිරෝධය කොහොම ද? ඒ කියන්නේ දැන් දෙයක් දැකලා, දෙයක් ඇහෙන කොටද ඒවයි හේතුවල නිරෝධය වෙන්නේ නැවත ඔය ඒ කියන විදියට ම කොහොම ද මේ දකින්නේ? එහෙම නැත්නම් දැන් දෙයක් අත්දැකීමක් දකින්නේ දකින කොට ඇහුන එක කොහොම ද ඇතිවුනේ, දකින එක කොහොම ද ඇතිවුනේ? හැබැයි ඒ ටික බැලුවත් ඇද්ද ස්වාමීන් වහන්ස? ටිකක් ඒ ගැන විස්තර කියනවා නම් බොහෝම වටිනවා.

ස්වාමීන් වහන්සේ:- හා හොඳයි. තෙරුවන් සරණ යි. එතැන දී ඇත්තට ම ඒකේ තියෙන විදියට බලන්න කියලා බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරලා නෑ. නමුත් ඒ ඉති රූපං ඉති රූපස්ස සමුදයො ඉති රූපස්ස අත්ඵභගමො කියලා කිව්වාට, මේ විදියට රූපය හට ගන්නවා කියලා එතැන කෙටියෙන් විස්තර කරලා, ඊට පස්සේ ඇතැම් සූත්‍රවල ඒක දිග හැරලා පෙන්නනවා. රූපය හට ගන්නේ කොහොම ද? වේදනාව හට ගන්නේ කොහොම ද? නැති වෙන්නේ කොහොම ද කියලා. එතකොට මේ සූත්‍ර ක්‍රමය ගත්තහම මේවා ඇතැම් සූත්‍රවල විස්තර සහිතව පෙන්නලා තියෙනවා. ඉතින් ඒ ඉති රූපස්ස සමුදයො කිව්වහම ඒ රූපය හට ගන්න හේතු මොනවා ද? අවිජ්ජා

සමුදයා, කමම සමුදයා, ආහාර සමුදයා කියලා මේ රූපය හට ගන්නා හේතු අපට බලන්න පුළුවන්. ඉතින් ඒ නිසා ඒක මේ හේතු ටික බලලා, අධ්‍යයනය කරලා, ඒවා ප්‍රායෝගික ව හොඳට තේරුම් ගත්තායින් පස්සේ ඒවා හැම වෙලාවේ ම විස්තර වශයෙන් බල බලා ඉන්න ඕන නැහැ. එතකොට ඉති රූපසස සමුදයෝ කිව්වහම අපි ඒ වචන ටික නෙවෙයි. දැන් අපි කියමුකො, සද්දයක් ඇහුණා. සද්දයක් ඇහෙන කොට මේ අපට රූපයක් හට ගත්තේ. රූප ටිකක් හට ගත්තා. ශබ්ද රූප ටිකක් හට ගත්තා. මට ශබ්දයක් ඇහුණා නෙවෙයි. අපට යමක් පෙනෙන කොට මේ වණි සටහනක් පෙනුණේ කියලා අපි දන්නවා. එතකොට ඒක හට ගත්තේ කොහොම ද කියන එක මේ ප්‍රත්‍යයෙන් හට ගත්තේ කියලා බැලුවත් ඇති. මුලින් එයා ප්‍රත්‍ය පිළිබඳව අවබෝධය තියන කෙනෙක්. ඉතින් ඒ නිසා අපි හේතු-එල දහම තේරුම් ගන්න කොට මුලින් එය විවිධාකාරයෙන් ප්‍රත්‍යය බලනවා. දැන් ප්‍රත්‍යය බැලීමක් තමයි මේ පටිච්චසමුප්පාදය කියලා කියන්නේ. එතකොට ඉති රූපං - රූපය හට ගත්තේ කොහොම ද? කියලා අපි බලන කොට එයා දැනගෙන ඉන්නවා නම් අවිද්‍යාව නිසා සංඛාරය ඇතිවෙලා, සංඛාරය නිසා විඤ්ඤාණය ඇතිවෙලා, විඤ්ඤාණය නිසා නාමරූප ඇතිවෙලා, අන්න එතැන නාමරූප කියලා තියෙනවා. එතැන රූපය ගැන ඒ රූපය ඇති වුනේ මෙන්න මෙහෙම යි කියලා අන්න ඒ විදියට එයාට මේ හේතු-එල දහම මුලින් හොඳට විස්තර වශයෙන් අධ්‍යයනය කරලා තේරුම් අරගෙන තියෙන කෙනා එබඳු පිරිසකට යි බුදුරජාණන් වහන්සේ ඇතැම් සූත්‍ර කෙටියෙන් දේශනා කරන්නේ.

ඉති රූපං කියන කොට, රූපය කියන්නේ මොකක් ද? කියලා දැනගෙන ඉන්න කෙනෙකුට යි ඒ කෙටියෙන් පෙන්වන්නේ.

එතකොට රූපය කියන කොට අපි විග්‍රහ වශයෙන් විස්තර වශයෙන් දැන ගෙන තියෙන්න ඕන. ඉති රූපස්ස සමුදයො කියන කොට අපට එක හේතුවක් වෙන්න පුළුවන්. හේතු බොහෝ වෙන්න පුළුවන්. අපි දැන ගෙන තියෙනවා. එතකොට අන්න ඒවා නුවණින්, හැම වෙලාවේ ම කෙටියෙන් කෙනෙකුට පුළුවන් හොඳට තේරුම් ගන්න කියන කෙනාට රූපයක් හට ගන්න කොට ඒක දැන් අපි කියමුකො ශබ්දයක් අරමුණු වෙලා ක්ලේශයක් හට ගත්තා. දුකක් හට ගත්තා. සමහර විට ඒ වෙලාවේ එයාට විස්තර වශයෙන් බලන්න අවශ්‍ය නැහැ. එයා මේ මම ඇති කර ගත්ත එකක් නෙවෙයි. මේක හේතු නිසා හට ගත්තේ කියලා බලන කොට ත්, අර හේතු පිළිබඳව අවබෝධය තියෙන කෙනාට අර කියපු කෙලේසය හෝ දුක නැති වෙනවා. ඉතින් අන්න ඒ නිසා ඒවා ඒ කෙටි ක්‍රමවලින්, න්‍යායයන්ගෙන්, පෙන්නලා තියෙන්නේ, ඒ අපට යම් යම් ආකාරයකින් මෙනෙහි කරන කොට, ඒ ඒ අකුසල් දුක් නැති වෙනවා නම්, ඒ ආකාරයෙන් බැලුවාට වරදක් නැහැ. එක් කෙනෙක් දීඪී වශයෙන් විස්තර වශයෙන් බලන්නත් පුළුවන්. ඒ නිසා අපි විමතියක් ඇති කර ගන්න අවශ්‍ය නැහැ මේ සූත්‍රයේ මේ විදියට තියෙනවා. මේවා බලන්නේ කොහොම ද? කියලා එහෙම අපට අවශ්‍ය නැහැ. අපි බලන ක්‍රමයේ පෙන්නපු සාධක සූත්‍රයක් වෙත ඇවිල්ලා. ඉතින් ඒ නිසා අපට කෙටි ක්‍රමයෙන් හෝ දීඪී ක්‍රමයකින් හෝ අවශ්‍ය වෙන්නේ ඒ හේතු-ඵල දහම බැලීම තුළ කෙලේසය ගෙවෙන්නේ මොන ආකාරයකින් ද? ඒ ආකාරයට අනුව අපි හේතු කියන එක මෙනෙහි කරනවා. ඒක තමයි අපට වැදගත් ම කාරණාව. හේතු කොච්චරක් බැලිය යුතු ද? මේ මේ හේතුවක් බැලිය යුතු ද කියන මේක අවශ්‍ය නැහැ අපට. යම් හේතුවක් බැලීමේ දී අපේ දෘෂ්ඨි දුක් කෙලෙස් දුරු වෙනවා නම්, එක හේතුවක් හෝ ඇති.

එහෙම නැතිනම් හේතු-ඵල න්‍යාය දැන ගත්තත් ඇති. මේවා හට ගන්නේ හේතු නිසා යි. කියලා දැන ගත්තොත්. යෙ ධම්මා හෙතුපපහවා. කෙසං හෙතු තථාගතො ආහ. සැරියුත් මහ රහතන් වහන්සේට හේතු විග්‍රහ කරේ නැහැ. මේ සියල්ල හේතු නිසා යි හට ගන්නේ කියලා දේශනා කරන කොට, උන්වහන්සේ එක පාරම, එහෙනම් මේවා කෙනෙක් ඇති කරන දේවල් නෙවෙයි. මේවා තියෙන දේවල්. නිත්‍ය දේවල් නෙවෙයි. එහෙනම් හේතු නිසා හට ගත්තා නම් හෙතු භවිෂ්‍ය නිරුප්කම් - කියලා ලොකු නුවණක් ඇති කර ගත්තා. අන්න ඒ විදියට ඒවා අපි තේරුම් ගන්න ඕන. හොඳයි මම හිතන්නේ තේරෙන්න ඇති එතුමියට. තෙරුවන් සරණ යි.

ඉඡ්‍යා ජයකොඩි මහත්මිය:- තෙරුවන් සරණ යි ස්වාමීන් වහන්ස. ස්වාමීන් වහන්සේ අර අන්තිම හරියේ දී දේශනා කරා මේ පටිච්චසමුප්පාද තික මාතිකා වශයෙන් දේශනා කරලා තියෙනවාය කියලා. එතැන දී තික මාතිකාව කියපුවහම ස්වාමීන් වහන්ස, ඒ මාතිකා වශයෙන් දේශනා කරපු කිහිපයක් තියෙනවා ද? මොකද, මේ තික මාතිකා, දිට්ඨි මාතිකා කියලා හෙම කියලා කිහිපයක් තියෙනවා නේද ද? ස්වාමීන් වහන්ස?

ස්වාමීන් වහන්සේ:- තියෙනවා තියෙනවා.

ප්‍රශ්නකරු:- එතකොට ඒ තේරුම අදාළ වෙන්නේ පටිච්චසමුප්පාදය සඳහා ද ස්වාමීන් වහන්ස?

ස්වාමීන් වහන්සේ:- ඔවු ඔවු. ඒ සියල්ලම පටිච්චසමුප්පාදයට ගලපන්න පුළුවන්. මාතිකා පද තික මාතිකා කියලා තික

මානිකා කියලා, කුසලා ධම්මා අකුසලා ධම්මා, අව්‍යාකානා ධම්මා, කියලා ඔය විදියට තුනේ කොටස් ඒ විදියට පෙන්නනවා. ඊට පස්සේ දුක මානිකා ධම්මා කියලා දෙකේ කොටස් පෙන්නනවා.

චිතකක ධම්මා අචිතකක ධම්මා කියලා මේ විදියට දෙකේ විත්‍රක ධර්මා පෙන්නනවා. එතකොට ඒ හැම එකක් ම, පටිච්චසමුප්පාදයට අනුව විග්‍රහ කරන්න පුළුවන්. එතකොට මේ මානිකා පද ත් ඒ තික මානිකා සියල්ල ම මේ පටිච්චසමුප්පාද විභව්‍යයේ දී විග්‍රහ කරනවා. හැබැයි දුක මානිකා සියල්ල ම මේකට ගලපලා අපි ට ඒ අනුසාරයෙන් තේරුම් ගන්න පුළුවන්.

නමුත් මේ පටිච්චසමුප්පාද විභව්‍යයේ දී දුක මානිකා පැහැදිලි කිරීමක් කරන්නේ නැහැ. තික මානිකා පද ටික විතර යි. මොකද, තික මානිකාවල තියෙන්නේ කුසල ධර්ම, අකුසල ධර්ම, අව්‍යාකාන ධර්ම ටික විතර යි. ඒ ටික හොඳට පැහැදිලි කරලා දෙනවා මේ පටිච්චසමුප්පාද විභව්‍යයේ.

තෙරුවන් සරණ යි.

තුලානි මහත්මිය:- තෙරුවන් සරණ යි ස්වාමීන් වහන්ස, ස්වාමීන් වහන්සේ මෙතැන අපට සඳහන් කරා දැන් ඇත්තට ම කුසල් අකුසල් සිත් දෙකට ම අවිද්‍යාව ප්‍රත්‍ය වෙනවා. එතකොට දැන් අකුසල් කුසල් සිත් ගත්තහම ඒකේ මෝහය කියන චෛතසිකය නැහැ. කුසල් සිත්වල. නමුත් අකුසල් සිත් ගත්ත හම මෝහය කියන චෛතසිකය ඒක ඇතුළේ සිතෙත්

තියෙනවා. එතකොට ස්වාමීන් වහන්ස, එතැන ඔය දෙකේ වෙනසක් තියෙනවා ද කියලා. අවිද්‍යා ප්‍රත්‍ය වෙනවා තමයි. නමුත් අරකේ තියෙනවා මේකේ නැති වෙනවා කියන එකේ මොනවා හරි වෙනසක් තියෙනවා ද කියලා පොඩ්ඩක් පැහැදිලි කරලා දෙන්න ස්වාමීන් වහන්ස.

ස්වාමීන් වහන්සේ:- ඔවු එතකොට පටිච්චසමුප්පාදය ප්‍රත්‍ය භාවය කියන එක තුළ දැන් අපට අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාරා කියන කොට ප්‍රත්‍ය වෙන්තේ මොන ආකාරයෙන් ද කියන එක අපි එතැන ඇතුළේ සඳහන් වෙලා නැහැ. නමුත් ඒවා අපට ධර්මය ඉදිරියේ දී, සඳහන් වෙනවා. එතකොට අවිද්‍යාව ප්‍රත්‍ය වෙන්ත පුළුවන් ආකාර තියෙනවා. එතකොට ඒ හිතේ යෙදිලාත් ප්‍රත්‍ය වෙන්ත පුළුවන්. නො යෙදී ත් ප්‍රත්‍ය වෙන්ත පුළුවන්. ඒ විදියට තමයි ප්‍රත්‍ය. දැන් කුසල් සිත්වලට අවිද්‍යාව ප්‍රත්‍ය වෙන්තේ උපනිශ්‍රය ප්‍රත්‍යයෙන් කියලා කියනවා. එතකොට අකුසල් සිත්වලට ප්‍රත්‍ය වෙන්ත පුළුවන් උපනිශ්‍රය ප්‍රත්‍යයෙන් හා සම්ප්‍රයුක්ත ප්‍රත්‍යයෙන්. ඒ කියන්නේ, සම්ප්‍රයුක්ත කියලා කියන්නේ ඒ හිතේ යෙදිලා ම ප්‍රත්‍ය වෙන්ත පුළුවන් අකුසල්වලට. ඒකේ අපට ප්‍රශ්නයක් නැහැ. අකුසල් සිත්වල, කුසල් සිත්වල අවිද්‍යාව යෙදිලා නෑ කියන එක අපි දන්නවා. ඒක හිතේ ඇතුළේ අවිද්‍යාව නෑ. මොකද, කුසල් අකුසල් ධර්ම දෙකක් එක සිතක තියෙන්න බැහැ නේද. නමුත් අවිද්‍යාව ප්‍රත්‍ය වෙනවා.

ඒ කොහොම ද? දැන් අපි කුසලයක් ගත්තහම, අපි ලෝකෝත්තර කුසල් පැත්තකින් තිබ්බහම, වෙන හැම කුසල් සිතක් ම උපදවා ගන්නේ, මේ සත්ත්‍ව පුද්ගලභාවය මත තමයි අපි උපදවා ගන්නේ. එතකොට ඒ නිසා අවිද්‍යාව කියන එක ඇති කල්හි ම තමයි කෙනෙක් කුසල් කරන්නේ. දැන් අපි දානයක් දෙනවා කියන එක, ඒක ලෝකයේ යහපතක් තමයි.

දැන් දන් දෙන කොට අපි ස්කන්ධ වලට දන් දෙනවා. ආයතනවලට දන් දෙනවා. මේ ආයතන හඳුනවා කියන්නේ නැහැ. මේ අර වෛත්‍යයට වඳිනවා, බුදුරජාණන් වහන්සේට වඳිනවා, අර ස්වාමීන් වහන්සේට වඤ්ඤා කරනවා, ස්වාමීන් වහන්සේලාට දන් දෙනවා, කියලා මේ විදියට තමයි අපි කුසල් ඇති කරන්නේ. එතකොට මේ අවිද්‍යාව කියන එක ඇති නිසා, ප්‍රත්‍ය වීම නිසා තමයි අන්න ඒ විදියට අර සම්ප්‍රයුක්ත, උපනිශ්‍රය භාවයෙන් ප්‍රත්‍ය වෙනවා කියලා කියන්නේ.

උදාහරණයක් වශයෙන් අපි ගත්තොත්, අපි කියමුකො දැන් ඇතැම් දේවල් යෙදෙන්න ඕන නැහැ. අපි කියමුකො ගෙදර. තමන්ගේ ස්වාමියා, බිරිඳ ඉන්න කොට ස්වාමියා ගෙදර ඉඳීම තුළ තමන්ට විශ්වාසයක් බයක් නැහැ. බයක් දැනෙන්නේ නැහැ. ඒකට ස්වාමියා මොකුත් කරලා නෙවෙයි. ඒකේ ඉඳීම ම ඒක ප්‍රමාණවත්. ඒ වාගේ ම අපි කියමුකො දරුවෙක්. දැන් දරුවෙක් නැති වුනොත් අපට දුක එනවා. දැන් අපි කියමු දරුවා කොහේ හරි ගිහිල්ලා නම් දුක එනවා අපට. නමුත් මේ අපි දුක නැතිව ඉන්න කියලා දරුවා මොනවා හරි ඉන්න කොට කරපු දෙයක් නැහැ. ඒ ගෙදර ඉඳීම ම ප්‍රත්‍ය වෙලා දරුවා නැති වීමේ දුක නූපදීම සඳහා. එතකොට අමුතුවෙන් කරපු දෙයක් නැහැ. එතකොට ඒ තමන්ගේ සිතේ ඒක පිළිබඳව කල්පනාවක් ඇතිවෙලා, හෝ යෙදිලා නෙවෙයි. ඇති බව නිසා ඒ දුක් නූපදින ස්වභාවයක් තියෙන්නේ. ඒ වාගේ අවිද්‍යාව කියන එක සිතේ යෙදෙන්න ම ඕනේ නැහැ.

දැන් ඒ වාගේ ම අපි කියමුකො විදඹිනා කරනවා කියලා. විදඹිනා කරනවා පැහැදිලිව ම අපි දන්නවා ඒවා කුසල් සිත්. විදඹිනා කුසල් සිත්. මෝඩකම කියන එකක් නො තිබුණා නම් අපට විදඹිනාවක් අවශ්‍ය ද? අවශ්‍ය නැහැ නේද. එතකොට

එහෙනම් මේ විදේශීය කුසල් සිතක් උපදවා ගන්න මෝඩකම කියන එක උපකාර වෙලා තියෙනවා. ඒ අවිද්‍යාව තියෙන නිසා යි අවිද්‍යාව කියලා අපි සම්මා දිට්ඨියෙන් බලන්නේ. මෙතැන සත්ත්ව පුද්ගලයෙක් නෑ. එතකොට එහෙනම් මේ කුසල් විදේශීය කුසල් සිතක් උපදවා ගන්න මෝඩකම අවිද්‍යාව ප්‍රත්‍ය වෙලා තිබුණේ. එහෙම නො තිබුණා නම් මාගී සිතක් කියන එක උපදින්නේ ත් නැහැ. ඒ නිසා ලෝකෝත්තර සිතට ද අවිද්‍යාව ප්‍රත්‍ය වුනා.

කෙනෙකුට දැන් ධර්මය තියෙනවා එහෙම. ලෝකෝත්තර සිතට ද අවිද්‍යාව ප්‍රත්‍ය වෙනවා. අන්න එතකොට අපි මේ ප්‍රත්‍ය භාවයන් තේරුම් නො ගෙන හිටියොත් එයා එක්කෝ මේක දෘෂ්ඨියක්. මේක වැරදි යි. මේ විකාරයක්. කියනවා කියලා මොනවා හරි දේවල් ගන්නවා. මොකද, ප්‍රත්‍ය භාවය, ප්‍රත්‍ය ශක්තීන් මොන ආකාරයෙන් ද ප්‍රත්‍ය වෙන්නේ කියන එක නො දන්නා කෙනා. ඉතින් ඒ නිසා මාගී සිතක අවශ්‍යතාවය ඇයි? අවිද්‍යාව තිබුණ නිසා යි. ඒ නිසා තමයි රහත් වුනායින් පස්සේ අවිද්‍යාව සහ මුලින් ම නැති වෙනවා. ඒ නිසා නැවත රහතන් වහන්සේ නමකට මාගී සිතක අවශ්‍යතාවයක් නැහැ. ඇයි? අවිද්‍යාව සහමුලින් ම නැති වෙච්ච නිසා.

ඒ නිසා විද්‍යාමාන භාවයෙන්, එතකොට ඒක උපනිශ්‍රය භාවයෙන් ප්‍රත්‍ය වෙන්න පුළුවන්. සමහර විට අපි පෙර කුසල් කරනවා, සත්ත්ව පුද්ගලභාවයෙන් බොහෝ ම ශ්‍රද්ධා වෙන් පින් කරලා කරලා ඒක හේතු වෙනවා, නැවත නැවත කුසල් කරන්න. හැබැයි ඒවා අපි සත්ත්ව පුද්ගලභාවයෙන් කරන්නේ. ඉතින් ඒ නිසා ඒවාට අපි අවිද්‍යාව ප්‍රත්‍ය වෙන කොට සිතේ යෙදිලා නැහැ. ඒ නිසා සසර පුරුද්ද නිසා, කරලා පුරුද්ද නිසා, ඒ මෝහය කියන එක අප තුළ ඇති බව නිසා මේ අත්භාවය,

ඒ වාගේම ඊට පස්සේ අර කියන උපනිශ්‍රය භාවය, මේ දේවල්වලින් අපට ප්‍රත්‍ය වෙනවා.

ඒ නිසා අන්න ඒ ප්‍රත්‍යවීම තමයි අපි කතා කරන්නේ මේ කුසල් සිත්වලටත් අවිද්‍යාව ප්‍රත්‍ය වෙනවා. අකුසල් සිත්වලටත් අවිද්‍යාව ප්‍රත්‍ය වෙනවා. එතකොට අකුසල් සිතට අවිද්‍යාව ප්‍රත්‍ය වෙන්නේ ඒ සිතේ ම අවිද්‍යාව යෙදිලා. නමුත් කුසල් සිත්වලට අවිද්‍යාව ප්‍රත්‍ය වෙන්නේ ඒ සිතේ යෙදිලා නෙවෙයි, ඒ ඇති බවින්, තියෙන නිසා අප්‍රහීනව පවතින නිසා තමයි අපි කුසල් කරන්නේ. ඒ වාගේ ම විද්‍යා කරන්නේ ඒවා අප්‍රහීනව පවතින නිසා යි. දැන් අපි හැම වෙලාවේ ම අපි ඒවා කතා කරාට අපි ඒ විදියට කටයුතු කරන්නේ නැහැ නේද.

මම අර මුලින් අපි කිව්වේ අපි මේ මේ දේවල් නොකා ඉන්නවා කිව්වාට ඒ වෙලාවේ කන්නේ නෑ කියන එක නෙවෙයි කියන්නේ. එතකොට දැන් අපි මස් මාළු කන්නේ නැහැ. මස් මාළු කනවා කියලා කෙනෙක් කියනවා. මම මස් මාළු කනවා කියන කොට ඒ වෙලාවේ කමින් ඉන්න අවස්ථාවක් නෙවෙයි කියන්නේ එයා. එයාගේ ඒ තියෙන නිසා යි. මම අර මුලින් ඔයට ඉස්සෙල්ලාත් කිව්වේ, දැන් තමන්ට ජරා දූක තියෙනවා ද කියලා ඇහුවොත් ඒ වෙලාවේ එයා ජරාවට පත් වෙලා නෙවෙයි. නමුත් ජරා දූක තියෙනවා කියලා අපි කියන්නේ ඒක තමන් තුළ ඉපදුණේ නැතත් විද්‍යාමාන භාවයෙන් පවතින නිසා ප්‍රත්‍ය වීමක් තියෙනවා. ඉතින් ඒ නිසා අපට අර විද්‍යාමානවට ප්‍රත්‍ය වෙන්නේ කොහොම ද? කුසලයට ප්‍රත්‍ය වෙන්නේ කොහොම ද? කියන ඒවා අපි නුවණින් හිතන කොට අපට පැහැදිලි වෙනවා, එහෙනම් මේ කුසලයටත් අවිද්‍යාව ප්‍රත්‍ය වීමක් වෙනවා. මොන ආකාරයෙන් ද? මෙන්න මේ

ආකාරයෙන් කියලා. තේරෙන්න ඇති මම හිතන්නේ එතුමියට. තෙරුවන් සරණ යි.

ප්‍රශ්නකරු:- තේරුණා ස්වාමීන් වහන්ස. එතකොට ස්වාමීන් වහන්ස අපට ඒක දැන් අනුශය විදියට තියෙනවා කියලා හිතා ගන්නත් පුළුවන් නේද?

ස්වාමීන් වහන්සේ:- ඔවු පුළුවන් පුළුවන්. අන්න හරි. අනුශය විදියට තියෙනවා. නමුත් අනුශය විදියට තිබෙමින්, ඒ ඒ අවස්ථාවල අපට ප්‍රත්‍ය වීම් වෙනවා. ප්‍රත්‍ය වෙනවා.

ස්වණ්ණ මහත්මිය:- තෙරුවන් සරණ යි ස්වාමීන් වහන්ස. ස්වාමීන් වහන්ස. දැන් අපට මනසට අරමුණක් එන කොට මනසින් අරමුණක් ගන්න කොට අපට චිත්ත රූපයක් මැවෙනවා නේද. සංඥාමය රූපයක්. ඒකට දැන් අපි ඒකට රැවටෙනවා කියලා කියන්නේ එතැන දී අපි ඒ සංඥාවට විතකී කරලා දැන ගන්නා දේ නේද. නේද ස්වාමීන් වහන්ස.

ස්වාමීන් වහන්සේ:- ඔවු.

ස්වණ්ණ මහත්මිය:- එතකොට දැන් එතැන දී ඒ අවිද්‍යාවෙන් රැස් කරපු සංස්කාරයක් කියන එකත් වැටුහෙනවා. එතැන සංඥාවට විතකී කරන්නේ ඒ රැස් කර ගත්ත සංස්කාරයකට අනුව කියන එකත් ඒ වෙලාවට හිතෙනවා. එතකොට සංඥාව මේ ස්පර්ශයෙන් හටගෙන එහෙමත් හිතෙනවා. නමුත් ස්වාමීන් වහන්ස, දැන් අපි කොහොම ද සංස්කාරය කියන එක අර

සක්කායදිට්ඨිය දුරුවෙන ආකාරයට ඒ හතර ආකාරයක් තියෙන්නේ. ඒ විදියට බලන්නේ කොහොම ද ස්වාමීන් වහන්ස? නැතිනම් අර ටික විතරක් ප්‍රමාණවත් ද? කොහොම ද ස්වාමීන් වහන්ස? පොඩ්ඩක් පැහැදිලි කරලා දෙනවා ද?

ස්වාමීන් වහන්සේ:- ඔවු අපට සක්කාය දිට්ඨිය ඔබතුමිය සඳහන් කර විසි ආකාර සක්කාය දිට්ඨියක් තියෙනවා. අපි මේ සක්කාය දිට්ඨිය දුරු කරන්න නම්, ඒ විසි ආකාරයෙන් වෙන වෙන ම බැලිය යුතු ද, මෙතෙහි කල යුතු ද? නැතිනම් අපි බලන ආකාරයට, යම් ආකාරයකට බලනවා නම්, ඒ ආකාරයට බැලීමේ දී ඒ දෘෂ්ටිය දුරු වෙනවා ද? කියලා වගේ ප්‍රශ්නයක් තමයි මට තේරෙන විදියට ඇහුවේ.

ප්‍රශ්නකරු:- ඔව්. එහෙමයි ස්වාමීන් වහන්ස.

ස්වාමීන් වහන්සේ :- ඔව් එතකොට කෙනෙකුට එහෙම බලන්නටත් පුළුවන්. සක්කාය දිට්ඨිය ඇතිවෙන්නේ මෙහෙම යි. නැති වෙන්නේ මෙහෙම යි. මොකක් ද සක්කාය දිට්ඨිය කියන්නේ. අපි කියනවා රූපය ආත්ම වශයෙන් ගන්න එක තමයි සක්කායදිට්ඨිය. එතකොට රූපය ආත්ම වශයෙන් ගන්න කොට ඇත්තට ම රූපය ආත්ම ද? ආත්ම වශයෙන් ගන්න පුළුවන් ද? රූපය නම් මෙන්න මේ ටික යි. කෙස් ලොම් නිය දත් සම් මස් නහර ආදී ඒවා. පට්ඨි ආපෝ තේජෝ වායෝ - මේක තමයි රූපය. එතකොට කෝක ද ආත්මය වෙන්නේ කියලා එයා බලනවා.

අන්න එහෙම බලන කොට රූපය ආත්මය යි කියලා ගත්ත එක නැති වෙනවා. රූපය තුළ ආත්මය තියෙනවා කියලා ගන්නවා නම්, මේක ඇතුළේ මේ රූප නොවන දේවල් තියෙනවා නම්, මොනවා ද තියෙන්නේ? වේදනා සංඥා සංඛාර

විශාල ආදි ස්කන්ධ යි. වේදනාව ආත්මය ද? සංශ්‍යාව ආත්මය ද? කියලා අන්න ඒ විදියට කෙනෙකුට බලන්නත් පුළුවන්. එහෙම සක්කායදිට්ඨිය පිළිබඳ ව විග්‍රහ කරලා තියෙන ඒ විසි ආකාරයෙන් නො බලා, කෙනෙක් මේ ස්කන්ධ පිළිබඳව අර මම මගේ කියන දෘෂ්ටිය දුරු වන ආකාරයෙන් බලනවා. මේකේ මම කියලා කෙනෙක් ඉන්නවා ද? මගේ ආත්මය කියලා යමක් ගන්න පුළුවන් ද? බලනවා. එහෙම බලන කොටත් හැබැයි එයා සක්කාය දෘෂ්ටිය අර විසි ආකාරය නො දන්නවා වුනත්, එයාගේ දුරු වෙන්නේ සක්කාය දිට්ඨිය යි. මොකද, සක්කාය දෘෂ්ටිය පවතින්නේ යම් හේතුවක් නිසා නම්, ඒ හේතුව නැති වෙන විදියට බලන කොට ඒ විග්‍රහය නම් නො දැන ගෙන හිටියත් ඒ කෙලේසය දුරු වෙනවා.

ඒ නිසා ඒකේ අපට ප්‍රශ්නයක් නැහැ. අපට අවශ්‍ය මාගීය විතර යි. බලන්නේ කොහොම ද කියන නිවැරදි මාගීය. ඒ නිසා ඒ මාගීය නිවැරදිව බලන න්‍යායයන් ගොඩක් තියෙනවා. ඒ න්‍යායයන් දෙකක් තමයි දැන් කතා කරේ. එතකොට කොයි න්‍යායයෙන් බැලුවත් සක්කාය දිට්ඨිය දුරු වෙනවා. තණ්හාව දුරු වෙනවා. දුක දුරු වෙනවා. ඉතින් ඒ නිසා තමන්ට පහසු න්‍යාය කුකුස් දුරුවෙන න්‍යාය, තෝරා ගත්තාට කිසි වරදක් නැහැ.

දැන් දන් දෙනකොට අපි “ස්කන්ධවලට දන් දෙනවා”. “ආයතනවලට දන්දෙනවා”. මේ “ආයතන හදනවා” කියන්නේ නැහැ. මේ අර වෛත්‍යයට වඳිනවා, බුදුරජාණන් වහන්සේට වඳිනවා, අර ස්වාමීන් වහන්සේට වැරදි කරනවා, ස්වාමීන් වහන්සේලාට දන් දෙනවා, කියලා මේ විදියට තමයි අපි කුසල් ඇති කරන්නේ. එතකොට මේ අවිද්‍යාව කියන එක ඇති නිසා, ප්‍රත්‍යවීම නිසා තමයි අන්න ඒ විදියට අර සම්ප්‍රයුක්ත, උපනිශ්‍රය භාවයෙන් ප්‍රත්‍ය වෙනවා කියලා කියන්නේ. උදාහරණයක් වශයෙන් අපි ගත්තොත්, අපි කියමුකො දැන් ඇතැම් දේවල් යෙදෙන්න ඕන නැහැ. අපි කියමුකො ගෙදර. තමන්ගේ ස්වාමියා, බිරිඳ ඉන්න කොට ස්වාමියා ගෙදර ඉඳීම තුළ තමන්ට විශ්වාසයක් බයක් නැහැ. බයක් දැනෙන්නේ නැහැ. ඒකට ස්වාමියා මොකුත් කරලා නෙවෙයි. ඒකේ ඉඳීම ම ඒක ප්‍රමාණවත්. ඒ වාගේ ම අපි කියමුකො දරුවෙක්. දැන් දරුවෙක් නැති වුනොත් අපට දුක එනවා. දැන් අපි කියමු දරුවා කොහේ හරි ගිහිල්ලා නම් දුක එනවා අපට. නමුත් මේ අපි දුක නැතිව ඉන්න කියලා දරුවා මොනවා හරි ඉන්නකොට කරපු දෙයක් නැහැ. ඒ ගෙදර ඉඳීම ම ප්‍රත්‍යවෙලා දරුවා නැතිවීමේ දුක නූපදීම සඳහා. එතකොට අමුතුවෙන් කරපු දෙයක් නැහැ. එතකොට ඒ තමන්ගේ සිතේ ඒක පිළිබඳව කල්පනාවක් ඇතිවෙලා, හෝ යෙදිලා නෙවෙයි.